

De Parijse Conventie

Metafysische uitdagingen

Copyright © 2018 Dave Dröge
www.dekantelaar.com

ISBN: 9789402176469

Dave Dröge

De Parijse Conventie

Metafysische uitdagingen

roman

INHOUD

Vooruitblik	9
Proloog	11
DEEL 1: HET CONSORTIUM	12
De Droom	13
De tussenbalans	171
DEEL 2: MUMBAI SPIRIT	172
DEEL 3: LANGZAAM LEVEN?	350
Epiloog deel 1	515
DE PRESENTATIE	518
De presentatie	519
Epiloog deel 2	540
Nabespreking	551

‘Van verhalen willen we weten hoe ze aflopen.’

Dekentje, kinderjuf.

Vooruitblik

Door verandering in de luchtstructuur bleef het Noorderlicht overdag zichtbaar. Zelfs wanneer er een wolkendek over zee hing kwamen de gekleurde stralen erdoorheen, maar wolkeloos zwart vol sterren ontvouwde de lichtshow zich pas echt in volle glorie. Er zat geen vast interval tussen de momenten. Onze tellingen wezen op een gemiddelde van acht per etmaal (variatie 3,2). De tijdspanne bedroeg tussen de anderhalve minuut, de kortste meting, en drieënzeventig minuten, onze langste meting. Wubbo hoopte hier het een en ander uit te kunnen gaan afleiden, al had hij nog geen idee wat het zou kunnen zijn. ‘Een echte wetenschapper onderzoekt eerst en komt daarna pas met een theorie,’ antwoordde hij nogal resoluut, en ik vroeg me af of hij er altijd al zo over had gedacht of dat het op dit moment de enige methode was die we konden toepassen en hij het daarom op deze manier vergoelijkte en ophemelde, maar ik betrapte mezelf erop dat ik hiermee een flauwe, en bovenal slappe gedachtesprong maakte, want we leefden nu niet bepaald in een tijd voor *wetenschapsfilosofie*, dat vakgebied was, in ieder geval voorlopig en waarschijnlijk voor een langere periode, volkomen irrelevant geworden; de menselijke vindingrijkheid en uniciteit kon in deze omstandigheden niet meer worden afgemeten aan zijn culturele waarde, waardoor alleen de techniek nuttig en belangwekkend bleef.

Tommy hield zich goed en was samen met onze wolfshond Brani een troost voor de meisjes. Terwijl Izdiyar en Denise met elkaar speelden lag Tommy trouw en waakzaam tegen de voetjes van het meisje aan; ik hoorde hem licht grommen naar de dichterbij komende, krijsende zeemeeuwen die boven de reling bleven hangen en zochten naar voedsel en een plaats om te rusten. Dat laatste was geen probleem, we hadden ruimte genoeg voor een paar vogels, voor het eerste waren we echter naarstig op zoek naar een geschikt stuk land en vegetatie. De metingen wezen uit dat we ons verder noordwaarts dienden te verplaatsen.

Proloog

-‘Wanneer starten ze?’

-‘*Op Quatorze Juillet, de veertiende juli.*’

-‘Zo snel al? Is dat geen feestdag in Frankrijk?’

-‘*Klopt als een bus.*’

-‘Kunnen we nog iets doen, of zijn we al te laat?’

-‘*Het is nooit te laat, het wordt alleen steeds moeilijker om in te grijpen.*’

-‘Juist, dat is ook zo, je hebt gelijk. Het is een enorme uitdaging. Hoe rigoureuus mag ik zijn?’

-‘*Je voorganger heeft gefaald. We zijn niet voor niets naar jou gekomen; je hebt carte blanche! Dat wil zeggen, binnen de grenzen van onze richtlijnen, maar dat spreekt voor zich.*’

-‘Dan zullen ze wat beleven. Zoals ze het zelf zo mooi uitdrukken: de hel zal losbreken.’

-‘*Dat is toch wel figuurlijk bedoeld?*’

-‘Uiteraard, hoe kan het ook anders?’

-‘*Hub? Oh... de richtlijnen.*’

-‘Wanneer zal ik aanvangen?’

-‘*Begin maar meteen, de tijd dringt.*’

DEEL 1: HET CONSORTIUM

‘Van je eigen leven herinner je je iets meer dan van een roman die je ooit hebt gelezen... en iets minder dan van een roman die je ooit hebt geschreven.’

Michel Houellebecq

‘Emoties tonen ons dat we behoeftig zijn en afhankelijk van de wereld om ons heen.’

Martha Nussbaum

De Droom

Ik liep over de uitgestrekte vlakten van een Afrikaans savannegebied en had dorst. In de verte zag ik een donker gesteente opdoemen. Toen ik dichterbij kwam zag ik op de rotspartij een goudkleurige Afrikaanse jongedame zitten; ze was schaars gekleed, haar bovenlichaam was onbedekt, en ze had een natuurlijke schoonheid, uitstraling en rust om zich heen die ik zelden, of misschien wel nooit eerder, heb mogen ervaren. Haar borsten waren mooi rond gevormd en symmetrisch. Ze nodigde me uit om melk te drinken. Ik ging naast haar zitten, waarna ze de geitenmelk inschonk uit een kan van puur goud die vlak achter haar bleek te staan, en die ze met een lieve, ontwapende glimlach en met een kalme, gracieuze beweging tevoorschijn toverde. Op de kan stond in gegraveerde, gotische letters: THORA MELK. Ik dronk de gouden beker in één teug leeg en ging met een voldaan gevoel onder de gitzwarte rots in het fijne, zilverkleurige zand liggen. Binnen korte tijd viel ik in slaap en droomde dat er drie miljoen Chinese en Arabische toeristen op Schiphol arriveerden, in elk toestel zaten precies vijfhonderd passagiers; de drieduizend vliegtuigen met het vrolijke, signaalrode Chinese logo landden vlak achter elkaar in colonne op de noordkant van Schiphol, en tegelijkertijd kwam er aan de zuidkant een colonne van drieduizend vliegtuigen met het sobere, matzwarte Arabische logo binnengevlogen. Ik wandelde door de aankomsthal langs de eindeloze rij Chinese en Arabische toeristen en zag op het scherm de tekst van hun reisprogramma:

‘De eerste twee dagen staan in het teken van het bezoek aan museum Amsterdam, de overige drie dagen zal museum Parijs worden bezocht.’

De eerste bespreking

1

‘Zonder te beweren dat dit het meest ontzagwekkende boek ooit geschreven wordt denk ik wel – wanneer ik de literaire klassieken voor de geest haal, het hele spectrum in hun historisch Franse context plus alle grote filosofische werken – dat het een goede kans zal maken in de top tien te geraken,’ sprak Bertrand achteloos terwijl hij de net binnenkomende drie, zo te zien orthodox-joodse vrienden, groette.

Dit is dus zijn stamkroeg, dacht Milan. Nu hij het in levenden lijve aanschouwde was het anders dan in zijn verbeelding; plotseling kon hij zijn vereenzelviging met het joodse leven niet meer plaatsen. Dat was overigens niets nieuws, zijn fantasie en intuïtie lieten hem vaker dan hem lief was in de steek en in de publieke ruimte en de werkelijke interacties met de Ander werd hij – om toepasselijk met Levinas te spreken (Bertrand is tenslotte aanhanger van zijn werk) – veelal geconfronteerd met of het tegendeel of een bepaalde allesoverheersende blokkade die maakte dat hij verstijfde. Het regende inmiddels harder en de straten van Parijs liepen onder water door deze inktzwarte wolkbreuk: het zicht was nihil geworden, de klinkers glad.

Waarom had hij Bertrand overgehaald een briefwisseling te starten? Het was een ingeving geweest; een spontane actie resulterend in het versturen van een e-mail naar Bertrands agentschap, omdat hij tot de treurige conclusie gekomen was dat er niemand overgebleven was om mee te debatteren, behalve de man die hij tegelijkertijd bewonderde en verachtte, de man die altijd hoffelijk was en zich *en public* zo geëngageerd en welbespraakt gedroeg, de man met het immer openstaande, krijtwitte overhemd met klassiek brede boorden, de zwarte colbert, zijn altijd net te lange, ogenschijnlijk rommelig ongekamde haar, de nepkamergeleerde die maar al te graag in de belangstelling stond van een zo groot mogelijk publiek, zogezegd om zijn inhoudelijke verhaal kwijt te kunnen. Kortom: zijn tegenpool.

Hoelang was het geleden dat hij voor het eerst alleen op Gare du Nord arriveerde en naar een hotel zocht, voor het eerst van zijn leven het gevoel kreeg daadwerkelijk vrij te zijn; een gevoel van het anoniem opgaan in de massa, vreemd genoeg juist door de onverschilligheid die de mensen leken uit te stralen, allen drukdoende met zichzelf en zich niet om hem bekommerend. Dit laatste zou impliceren dat we nu vrijer zijn dan ooit, bedacht hij meewarig, en hij maakte een aantekening in zijn notitieboekje.

‘Je hebt het kunnen vinden, en nog keurig op tijd ook,’ zei Bertrand respectvol. En terwijl Milan zich omdraaide en hij joviaal zijn hand op Milans schouder legde riep hij er vrolijk achteraan: ‘Welkom in mijn stamkroeg van joodse, en zeker geen christelijke, origine. Hier staat de tijd stil. De enige alcoholische drank is onze koosjere wijn.’

Zijn stem straalde een en al zelfverzekerdheid uit, evenals zijn houding en mimiek. We zijn met recht tegengestelden te noemen, bedacht Milan en hij mijmerde afwezig, over de tafeltjes en hoofden van de bezoekers heen apathisch in de ogen van de barman turend: toch zou ik het idee dat het ontbreken van een zelfverzekerde houding permanente onzekerheid betekent die duidt op angst willen bestrijden; veel inzicht in de mens en zijn gedrag, de maatschappij en zijn functioneren, de mens functionerend in deze maatschappij, de maatschappij functionerend dóór de mensen, dat alles kan toch ook tot een ondraaglijke onzekerheid leiden zonder angst? Daarop pakte hij zijn blocnote en terwijl hij zich voornam dit onderwerp te introduceren in zijn volgende brief (aan Bertrand gericht nota bene) maakte hij enkele aantekeningen.

‘Aha,’ sprak Bertrand monter, ‘ik zie dat het gebruik van het aantekeningenboekje er bij jou ook ingesleten is als een routine, een automatisme, om niet te zeggen als een banaliteit, want dat zou onterecht zijn.’

Milan schreef geconcentreerd door, bekeek zijn werk en was ontevreden over het resultaat. Aarzelend mompelde hij: ‘Ik zou niet zonder kunnen... Jij wel?’

Bertrands lach verstomde, hij keek hem indringend aan, trok zijn wenkbrauwen op ten teken van een lichte verbazing – alsof Milan het antwoord op deze vraag zou moeten kennen – en zei op kordaat liefdevolle toon: ‘Je moet weten dat ik mijn eerste werk, voor zover ik me kan herinneren, zonder ook maar één notitie vooraf heb geschreven. Het leek of het voorbestemd was; het kwam zo vanuit het brein via de pen op papier te staan. Later hebben literair analisten mijn handgeschreven werken bestudeerd, ik meen zelfs dat er één of twee proefschriften aan zijn gewijd, en zij zijn tot de conclusie gekomen dat alles niet alleen chronologisch, maar zelfs zonder kleine verschuivingen is opgeschreven. Een unicum in de wereld van de literatuur,’ en hij glimlachte naar Milan met een blik waarop de ironie van deze beschrijving was getekend, met kleine pretoogjes, maar het gebrek aan een echte lach maakte Milan aan het twijfelen. Misschien zit daar de pret wel in, in mijn onzekerheid, overdacht hij en net op het moment dat Bertrand een

vriendschappelijke klap op zijn schouder kreeg van een vertrekkende 'kroegenoot' werden ze opgeschrikt door een hard lawaai.

Kees-Jan scheurde met zijn oldtimer Porsche 911 de hoek van de Rue de la Garette om en reed in de richting van het schilderachtige fonteintje. Een paar mensen sprongen nog maar net op tijd opzij, een adolescente jongen viel bijna in het water; hij kon zich ternauwernood vastgrijpen aan een van de pittoreske Franse straatlantaarns. 'Zo, volgens mij ging dat bijna mis Keessie,' riep hij met een hoog stemgeluid, Jacqueline imiterend. 'Gelukkig werken ze niet met van die wielklemmen, hier kan-ie prima staan,' sprak hij, en stapte uit zijn oldtimer midden in een stroom water die met grote snelheid langs het hoge trottoir liep. 'Ships! Was ik maar weer lekker op Ibiza,' riep hij nu luidkeels en vervolgde: 'Als ik mijn ogen sluit zie ik die twee biseksuele blondjes met elkaar dansen, ik ga er zo snel mogelijk naartoe om bij te tanken!'

Toen hij het orthodox-joodse café betrad zag hij meteen dat het afgeladen vol was; praktisch alle bezoekers waren zo te zien van joodse afkomst en er werd veel gelezen, allen in hetzelfde boek: de Thora. Met tijdloze kleding, een lange baard met pijpenkrullen langs het gezicht hangend en een karakteristiek hoge hoed op zaten de mannen – het waren alleen mannen – aan de koosjere koffie of melk die geschikt was om op dit moment van de dag te nuttigen; dat wil zeggen, het was geoorloofd op precies dit moment in de tijd (de tijd van de oud-joodse kalender wel te verstaan, en niet de kalender die de wereld hanteerde). Kees-Jan keek verwonderd om zich heen.

'Mijn God!' riep hij en enkele hoofden draaiden zijn richting op. 'Wat doe ik hier met mijn ongelovige en overspelige warhoofd. Ik zou zo'n baard met hoed graag eens meenemen naar Ibiza,' mompelde hij erachteraan en er verscheen een ondeugende grijns op zijn gezicht. Plotseling zag hij Milan, liep naar hem toe en pakte hem stevig vast. 'Ha jongen, je ziet er uitgeslagen uit vandaag. Dat wil zeggen, voor jou doen!'

Milan kromp wat ineen en wist zich geen houding te geven. Moest hij jaloers zijn op Kees-Jan zijn onbeschaamde vlotheid en directheid, zijn vrouwen versierende capaciteiten en zijn overdreven enthousiaste, kinderlijk naïeve manier van mensen benaderen? Uiteraard dienen we dit gedrag te waarderen, dacht Milan, zeker in de huidige maatschappij waarin assertiviteit competenties succes oogsten en hogelijk worden gewaardeerd; van topbanen bij de grotere concerns tot het krijgen van een lintje van de koningin aan toe is het praktisch toepasbaar en daarmee sociaal wenselijk gedrag. Bovendien is er weinig mis met de *bedonistische mens*, uiteraard is het, alhoewel verwerpelijk en egoïstisch, ook iets om *jaloers* op te zijn. Hoewel, zelf was hij ook aardig op

de goede weg. Wat was ze fantastisch; Monique uit het Gooi! De laatste nachten in Val d'Isère waren goddelijk geweest. Bovendien had hij zich verbaasd over zijn uithoudingsvermogen. Schijnbaar kunnen er schier onuitputtelijke krachten worden aangeboden. Niet de begeerte, maar het directe genot – de hartstocht die meteen kon worden omgezet in bevrediging – is niet al te pijnlijk, tenminste, niet op het moment zelf, overwoog hij, alleen verkeerde hij nu spijtig genoeg in een staat van voortdurende pijn, schreeuwend om een hernieuwd contact en om de onduidelijkheid van het wel of niet kunnen vervullen van deze wens.

Kees-Jan liep met Milan mee naar de tafel, waar Bertrand hem hartelijk verwelkomde, en nadat hij met een korte beweging van de hand de speciale koffie voor zijn gasten bestelde, keek hij hen indringend een voor een in de ogen.

‘Kees-Jan... en natuurlijk Milan, mijn tegenbeeld maar gelijke in onze gezamenlijke strijd, de ideale locatie om te werken aan onze West-Europese presentatie en onze gezamenlijke roman van ongekende allure is toch zeker Parijs: stad van de intellectuelen, vrije denkers en kunstenaars!’

Verwonderd keek Kees-Jan om zich heen en constateerde dat niemand in dit café opkeek van Bertrands groteske, voorname en erudiete manier van spreken.

‘Natuurlijk ben ik voor Parijs,’ zei Milan zo neutraal mogelijk. ‘Laten we alvast maar een toast uitbrengen met de koosjere koffie van het huis.’

Het was schijnbaar gelukt enthousiast te klinken, want Bertrand kreeg opnieuw pretoogjes en reageerde meteen: ‘Mannen van het publiek vijandige soort, ik voorzie een bijzondere samenwerking in het komende halfjaar waarin we daadwerkelijk iets gaan veranderen en er nog lol in zullen hebben ook!’

Dat was te verwachten, dacht Milan; met twee Nederlanders verkeerden ze weliswaar in de meerderheid, maar ze waren nu eenmaal in Parijs en bovendien in de joodse buurt: Bertrands tweede thuis.

‘Fantastisch, ik heb er zin in! Proost!’ riep Kees-Jan voortvarend, aangestoken door de optimistisch vrolijke toon van Bertrand.

De ontstane joviale sfeer maakte Milan terstond weemoediger, maar hij probeerde zijn bedrukte stemming te verbergen met een verwrongen glimlach, pakte zijn mobiel en sms'te Monique.

De komende maanden ben ik in Parijs. Hoop je snel te zien.

Na een minuut wachten kwam er nog altijd geen reactie. Waar zou ze uithangen? Misschien zat ze in een sfeervol restaurant, of in een gezellig donker eetcafé, met een aantrekkelijke jongeman uit een exotisch land te discussiëren over de lokale gewoonten en de verschillen tussen man en vrouw, of over het verschil in culturele achtergrond. Dat kon ze goed, de aandacht erbij houden en helemaal opgaan in de persoon die voor haar zat, bedacht hij meewarig, en zijn geforceerde, trieste lach werd pas vervangen door een iets vrolijkere versie toen Kees-Jan enthousiast begon te vertellen over hun mogelijkheden om via de laatste reclame strategieën de markt te bespelen, precies zoals hij zelf zo effectief had gedaan met zijn werk in Amsterdam en met de promotie van zijn eerste boek (met als thema: de dood van zijn vrouw tijdens zijn overspelige escapades). Dat boek werd na een succesvolle mediacampagne een daverend succes; zoals Milan had voorspeld in zijn schokkerende romans keerde het publiek zich niet van zo iemand af maar omarmde zij hem juist. Het was nog een prematuur stadium van zijn voorspelling, maar niettemin een bewijs van zijn gelijk, tenminste, dat vonden zijn trouwe fans; zelf wist hij het niet meer zo goed. De laatste tijd had hij steeds vaker het gevoel dat hij het mis had, dat hij ernaast zat met zijn analyses en inzichten; zijn onzekerheid nam verontrustende vormen aan. Bovendien, het doel om via een ogenschijnlijk ondoenlijke samenwerking van drie tegenpolen een baanbrekende roman te schrijven die niet alleen zijn tijd zou overleven en overstijgen en daarmee de wereld eindelijk weer eens een literair werk van allure á la Fjodor Michajlovitsj Dostojevski zou kunnen geven, maar die tevens 'de wereld als markt en strijd' zou gaan veranderen in positieve zin, vond hij potsierlijk, en hij vroeg zich af of hij niet onbewust geïndoctrineerd, of zelfs gehypnotiseerd werd door de zelfverzekerde toon van Bertrands stem.

Nu zaten ze hier, in zijn stamkroeg, waar Bertrand jarenlang achter de toonbank de nacht had moeten doorbrengen wanneer hij volgens eigen zeggen een keertje niet mee naar huis kon gaan met een mooi meisje in deze joodse buurt. Bertrands oprechte ijdelheid had, ondanks het groteske, ook iets aandoenlijks. Moest Milan hier dan toch in ieder geval jaloers op zijn? Gek genoeg had hij dat bij hem ook niet en hij vroeg zich af waarom dit het geval was. Na enkele overpeinzingen realiseerde hij zich duidelijker dan ooit dat Bertrand te ver van hem af stond, te verschillend was van karakter, nog los van het feit dat hij jaloersheid niet meer toe wilde laten in zijn daardoor steeds kleiner wordende gevoelsleven. Zijn psychologische kennis was te groot geworden, zo concludeerde hij, en in weerwil van zijn eigen wensen leek het wel alsof hij steeds sneller de rem op dit soort menselijke gevoelens

zette. Hij wilde het lang niet altijd, het leek hem zelfs fijn om deze diepmenselijke, gecompliceerde emotie opnieuw te beleven, maar zijn intuïtie was hem voor. Wellicht een bewijs dat meer kennis en kunde niet automatisch leidt tot een gelukkiger leven. Alhoewel, dat is toch vreemd, om niet te zeggen tegenstrijdig, mijmerde hij, want is het niet juist de *inhibitie* die ons vrij kan maken, die ons gelukkig kan maken?

Ondertussen ging Bertrand optimistisch verder: 'Laten we individueel werken aan het boek, tussendoor kunnen we dan de presentatie voorbereiden,' riep hij enthousiast. 'Ik denk zelf aan een mediaoffensief, tegelijk startend in alle literaire magazines en tv-shows in Duitsland, Frankrijk en Nederland, de rest van de wereld pikt het dan vanzelf op!'

Kees-Jan, een vreemde in deze elitair literaire wereld maar ervaren marketingman, keek bedenkelijk.

'Beste Bertrand, hoelang denken we nodig te hebben voor het boek?' vroeg hij met een, zeker voor zijn doen, serieuze intonatie. 'Als marketeer ben ik gewend vooruit te plannen, maar dit is wel érg voortvarend. Zelf denk ik aan minimaal zes maanden harde schrijversarbeid met parallel daaraan de marketing voorbereiding. Als we daarvan uitgaan kunnen we het beste tot het einde van de zomer in Parijs blijven,' besloot hij en hij keek Milan smekend aan, net zolang totdat deze hem bijval verleende, want Milan was in gezelschap, ondanks zijn eigenzinnigheid, gemakkelijk beïnvloedbaar.

Bertrand keek beduusd, maar na enkele extra toezeggingen – hij mocht (overigens tot grote opluchting van Milan, die er niet aan moest denken zelf op te moeten draven) de meeste tv-shows aflopen – ging hij akkoord, en ze besloten om hun vergaderingen te houden in een meer religieus neutraal grand café, gelegen in het derde arrondissement: in de Rue du Prestige.

*

Milan, die met zijn bleke gelaat en ingevallen jukbeenderen naast gêne en teruggetrokken voorzichtigheid toch ook een zekere sluwheid uitstraalde, overhandigde Bertrand bij het verlaten van het etablissement nog een geschreven brief, en Kees-Jan maakte handig van de gelegenheid gebruik om zijn nieuwste verovering, Janine was haar prachtige naam, te sms'en.

'Ik kom snel weer bij je, zullen we vanavond afspreken.'

‘Hoe bedoel je? Je gaat me toch niet vertellen dat je vanavond in Parijs bent?’ reageerde Janine meteen.

‘Nee, dat niet, want dat ben ik nu al!’ liet hij haar weten, *‘Vanavond kan ik je zien op de Place de la Concorde.’*

Vervolgens liet Kees-Jan zijn mobiel soepel in de binnenzak van zijn flitsende vliegeniersjack glijden, zoals hij het zichzelf had aangeleerd tijdens zijn account manager job bij Promo; in die tijd toch hét reclamebureau van Amsterdam. Waar had hij haar ontmoet? Dat moet op de receptie zijn geweest van Diederik in Wassenaar, bedacht hij spontaan. Nee, wacht, het was op Ibiza? Misschien op dat feest van die tv-presentator, hoe heet-ie ook al weer?’ Het leverde in ieder geval een berg stof op voor zijn nieuwste boek. Na zijn feestende weduwnaarschap zag hij het als een logische stap om deze wereld van glitter and glamour uit te werken tot een volgende bestseller... en het grote publiek houdt nu eenmaal van voorspelbare stappen, concludeerde hij in overleg met Erik, zijn nieuwe uitgever; hij had hem ontmoet op het feest van Gerhard en die andere topper. Wat konden die gasten tekeergaan. In vergelijking vond hij zijn eigen *party-time* tijdens het schrijven van zijn eerste bestseller nu niet meer dan een onschuldig kinderspelletje. Eenmaal in zijn luxueuze hotelkamer Parijsen aangekomen liet hij subiet de koffers vallen om zo snel mogelijk de hotelbar te kunnen gaan opzoeken, nam de lift naar beneden en zag Milan timide bij de receptie naar een in mantelpakje gehulde, voor zijn esthetische smaakpupillen vier maten te corpulente, hostess luisteren. Hem kennende zal hij hebben geïnformeerd naar de mogelijkheden van het hotel in de ruimste zin van het woord, mompelde Kees-Jan geamuseerd, terwijl hij fluitend op de balie af stevende.

‘Kees-Jan, hoe is het met je nieuwste vlam?’ vroeg Milan met de deur in huis vallend. Hij knipoogde. Grappig, dat had hij lang niet meer gedaan. Het blijft toch een vreemde vogel, dacht Kees-Jan, en hij vertelde Milan spontaan een geinige anekdote over zijn laatste Ibiza-trip, over hoe hij haar had ontmoet: Janine, een geweldige meid! De soepelheid van haar spieren, de rondingen; niet te dun, elegant en sterk. Het grappige was dat hij haar letterlijk tegen het lijf liep terwijl hij net uit de duinen kwam, ’s ochtends vroeg, na een escapade met een Hongaars-Nederlandse danseres uit de Pascha. Ze had zijn emotionele boek gelezen en wilde het zo graag een keertje doen met deze weduwnaar die goed kon schrijven. Echt een heerlijk ding, maar hij was kapot van de lange nacht, dus toen ze daar joggend aankwam en hij net zijn laatste

verovering een kus gaf, was hij vooralsnog niet meteen in de stemming. Ze liep per ongeluk tegen hem op, nu ja, tegen hen tweeën eigenlijk meer, en ze vielen met z'n drieën in het zand, deed haar iPod uit en terwijl Janine over hem heen lag, werd hij overvallen door *intens opwindende gevoelens*. Haar strakke, smetteloze joggingpakje liet ook geen onduidelijkheid bestaan over wat daarin zat; het voelde heerlijk aan zo op de vroege ochtend. Misschien was het de ochtendgeilheid, overwoog hij nog, maar hij kon de gedachte aan haar niet meer loslaten en stuurde in de loop van de middag een sms. Na een paar geweldige dagen verwachtte hij haar eigenlijk nooit meer te zien, totdat ze vertelde als secretaresse in Parijs te werken.

‘Dus,’ zo zei Kees-Jan tegen Milan terwijl ze naar de hotelbar liepen, ‘heb ik haar laten weten dat ik hier ben. Natuurlijk heb ik haar niet verteld hoelang ik blijf, ze denkt dat ik hier een week of twee vertoef om me op te laden voor de presentatie van mijn nieuwste bestseller in Amsterdam... ik laat haar graag in die waan, er loopt vast meer rond dat de moeite waard is.’ Kees-Jans ondeugende grijns verlichtte de ruimte, en amper plaatsgenomen aan de bar vroeg hij er monter achteraan, terwijl hij tegelijkertijd de ober wenkte: ‘Maar vertel! Hoe zijn jullie eigenlijk op het idee gekomen?’

Milan was voor zijn doen alert, tuurde geconcentreerd naar de achter de ober uitgestalde flessen met sterke drank, trachtte enkele etiketten te lezen, en antwoordde: ‘Vermoedelijk is Bertrand op het idee gekomen tijdens het lezen van mijn roman ‘de Clifden Notes’, of tijdens onze onderhavige briefwisseling. Hij wil niets minder dan een volgende *metafysische omwenteling* realiseren en wel via de roman in combinatie met de kunst. Kortom, een ogenschijnlijk eenvoudige en directe route. In mijn romans heb ik een omslachtige en in veel opzichten te ver gezochte route beschreven in zijn optiek. Zoals Bertrand het formuleerde was het analoog aan de ingewikkelde berekeningen waarop men vóór Archimedes de banen van de planeten (en de baan van de zon) om de aarde had beschreven, dus noodzakelijk met blijvende onnauwkeurigheden: men kreeg het niet geheel sluitend. Door echter het uitgangspunt aarde te vervangen door de zon viel alles op zijn plaats en werden de berekeningen in één klap zeer eenvoudig; een gemiddeld kind kon ze nu simpelweg doorrekenen. Wanneer we op dezelfde vernuftige manier de *kunstuiting* als middelpunt nemen en de *roman* hieromheen schrijven, bereiken we in zijn optiek precies hetzelfde. Het sluit ook goed aan bij wat de grote filosofen hebben gezegd over de kunst als baken van de ideologie, van het mens-zijn. Zoals je weet, is zijn kennis van de filosofen uitmuntend; tenminste, dat beweert hij, het is moeilijk controleerbaar...’ Milan nam een slok van

zijn favoriete wijn die Kees-Jan had besteld. Hoe meer wijn hij dronk, hoe meer hij los kwam.

‘Waarom wil hij pas zo kort voor aanvang starten met de voorbereiding van de presentatie van ons gezamenlijke boek?’

‘Hij wil het kunstwerk in zijn eentje voorbereiden, hij wil ons verrassen. Ik weet dat hij er al langer aan werkt, mogelijk een groot gedeelte van zijn leven.’

Deze opmerking deed Kees-Jan fronsen, en hij vroeg: ‘Maar denk je dat we in slechts zes maanden deze gezamenlijke roman tot een succes kunnen maken? En wat is eigenlijk een metafysische omwenteling, een lekker Frans gerecht?’

Milan glimlachte minzaam.

‘Ik had ook niet verwacht dat je mijn Clifden Notes zou kunnen herinneren, maar juist door onze tegenstellingen zou het volgens Bertrand mogelijk moeten zijn. Het is een *over-the-top*, veel te ambitieus project en gedoemd te mislukken,’ sprak hij, en richtte zijn alweer halfllege glas op voor een toast. ‘Wel vind ik het interessant om met elkaar te werken hier in Parijs, maar tussen ons gezegd en gezwezen heb ik niet de pretentie dat dit gaat slagen.’

Kees-Jan proostte uitbundig, want dit was zijn enige reden om mee te doen; het hele voorjaar en de zomer in Parijs, de stad van de liefde! Bovendien wilde hij graag weg van de groupies en roddelpers die normaal prima bevielen, maar de laatste maanden toch de keel begonnen uit te hangen. Misschien verkeerde hij te veel in de nabijheid van BN’ers (bekende Nederlanders) of was hij zelf te bekend geworden, in ieder geval trok hij het niet meer, ondanks alle aandacht en bijkomende voordelen, zoals wel erg veel afwisseling van vrouwelijk schoon.

‘Dat doet me denken,’ riep Kees-Jan plotseling, ‘ik moet Erik bellen om door te geven dat ik ondergedoken ben.’ En na enkele tapas en een volgende fles te hebben besteld, vroeg hij verder: ‘Dat van die omwenteling moet je nader toelichten, maar ik vermoed dat ik je niet zal geloven!’

‘Ik zal het proberen..’ zei Milan bloedserieus en nam allereerst een flinke slok rode wijn. ‘Het zou mij niet verbazen als Bertrand geen nieuwe metafysische omwenteling wil bewerkstelligen, maar juist terug wil naar een vorige, een terugwenteling als het ware. Terug naar de oorsprong zonder de christelijke historie, de *Thora*. Hij doet zich voor als vrijzinnige jood, die rol speelt hij met verve, maar ik vertrouw ze niet helemaal, de joden. Misschien ben ik te achterdochtig?’ vroeg hij er zachtjes achteraan en staarde treurig uit het raam, waarop Kees-Jan vliegensvlug zijn glas bijvulde. Dit bracht Milans attentie terug bij de bar, zijn gesprekspartner en het verhaal: ‘Iedere intellectueel

voorspelt een derde omwenteling richting de *maakbare mens*, alleen Bertrand gelooft nog in de mens zoals wij die kennen. Het lijkt een fundamenteel verschil met mijn boeken. Toch zie ik dat zelf heel anders. Ik deel zijn analogie van Archimedes, dus dat is een mooi uitgangspunt voor onze samenwerking; er moet een makkelijkere manier zijn. Mijn vorige romans zijn eigenlijk niet meer dan een aangeven van een onmogelijkheid; via het voorhouden van een spiegel de mensen te laten beseffen dat het *zo niet langer kan*, dat we afstevenen op een *catastrofe*.'

Hij gooide zijn net gevulde glas in één keer achterover en staarde in een hypnotische, in zichzelf gekeerde trance naar buiten; de vrijgezellenfeest vierende, kolderiek geklede voetgangers nam hij niet waar. Of wilde hij ze niet zien?

'Ben je niet te veel aan het doemdenken,' probeerde Kees-Jan. Waarom geniet je niet wat meer? Wat dacht je ervan om daarmee te beginnen in Parijs deze zomer en tussendoor ons boek te schrijven? Slaan we de bekende twee vliegen in één klap!'

'Dat is waar, dat is altijd een goed idee,' mompelde Milan zo monotoon dat het Kees-Jan verontrustte en hij besloot het over een andere boeg te gooien.

'Tets anders? Voor mij is het niet lastig onopgemerkt door Parijs te lopen, maar zal het niet opvallen dat we met z'n drieën werken aan zoiets groots? Bertrand wordt als lokale beroemdheid in de gaten gehouden.'

'Dat klopt,' antwoordde Milan zonder op te kijken. 'Onze briefwisseling wordt pas over enkele weken gepubliceerd, dus voor die tijd zal het wel meevallen, maar daarna loopt het storm en kunnen we elkaar het beste alleen zien wanneer het echt noodzakelijk is. Het idee dat jij met ons samenwerkt zal niemand kunnen bedenken, en bovendien heb ik via de briefwisselingen met Bertrand leren inzien dat hij er een sport van maakt om zich anoniem, verborgen voor zijn vijanden, te verplaatsen; aldus zullen ze ons vast en zeker weten te vinden wanneer het *juiste* moment daar is. Kortom: het zal allemaal wel gaan, als we over het project zelf maar niets loslaten. Lukt jou dat?'

'Tuurlijk,' antwoordde Kees-Jan zonder overtuiging. Tja, dat was nu eenmaal niet zijn sterkste eigenschap.

Het begin

Milan schrok wakker. Zijn pyjama voelde klam en nat aan. Hij keek op zijn reiswaakker en zag dat het drie uur was, en zijn gedachten gingen uit naar zijn kanarie: hoelang was het geleden dat hij hem, direct na zijn plotselinge overlijden, had gedumpt in de storkoker voor huisvuil? Hij had geen enkele band gevoeld tussen hen beiden, alleen zijn dood had hem aangegrepen, en hij kreeg nog steeds nachtmerries over wat er na de storkoker gebeurd kon zijn met het dode vogeltje. Had hij hem moeten begraven of cremen? Voor zijn eigen gemoedsrust was het, achteraf gezien, beter geweest.

Hij kreeg dorst. De tijd van de minibar vullen met eigen supermarktspullen was over, daarvoor had hij te veel succes geoogst met zijn provocerende romans, en hij haalde er een cola light en een klein flesje twaalf jaar oude whisky uit, mixte ze door elkaar in een keurig op de minibar wachtend wijnglas en nam een flinke slok. De tijd van schrijven met pen en papier had hij ook gemakkelijk, bijna achteloos, achter zich gelaten, en hij startte zijn hypermoderne notebook. Voor hij begon kon hij het niet nalaten zijn mailbox te controleren op afzender 'Monique'. Na alle fan- en haatmails als reactie op zijn laatste roman, waarin hij simpelweg een *islamitische aanslag* had aangekondigd die er later ook bleek te komen, werkte hij met een assistente luisterend naar de naam Sofie. Zij controleerde alle e-mails voordat ze hem konden bereiken; de automatische filteropties waren niet genoeg gebleken. Zijn vijanden en zijn fans bleken inventief en volhardend, mogelijk zaten er een paar professionele hackers bij of werden die door hen ingeschakeld. Hij vertrouwde haar volkomen, Sofie. Iets dat erg zeldzaam was; hij had al vroeg in zijn jeugd geleerd niemand te vertrouwen, maar op een vreemde manier had hij besloten dat bij Sofie wel te doen. Nu was ze ook aandoenlijk in haar perfectionistische manier van werken en natuurlijke loyaliteit aan haar meerdere. Hij had opgedragen alleen fanmails door te laten van mensen die erg voorzichtig schreven, die het tegenovergestelde van opdringerigheid vertoonden, want als hij iets niet kon uitstaan was het dát wel. Daarnaast de e-mails van jonge, beeldschone vrouwen.

Over zijn vijanden had hij in de briefwisseling met Bertrand al aardig wat laten doorschemeren. Dit zou bij publicatie genoeg zijn om het grote publiek inzicht te verschaffen en partij te kiezen, ware het niet dat hij ervan overtuigd was dat het grote publiek zich te gemakkelijk liet meeslepen in het zoeken

naar een zondebok, een publieke, gezamenlijke vijand, om daarmee de onderlinge band, de eenheid van de groep, te versterken. De mens, zo dacht hij, wil zichzelf naast zelfbehoud en voortplanting ergens diep van binnen te gronde richten en men vindt weinig activiteiten prettiger dan deze agressie in groepsverband te projecteren op één persoon, een persoon waarmee zij zich goed kunnen identificeren.

Hij kende toen de Milgram experimenten en de analyse van Fromm – tot in detail beschreven in zijn boek ‘de anatomie van de menselijke destructie’ – nog niet. Later, tijdens de zeilreis noordwaarts, zou hij geregeld terugdenken aan dit soort momenten van overbodige overpeinzing, aan dit soort verspilling van energie.

Er was slechts één e-mail door de beveiliging gekomen. Hij las het mailtje van Monique aandachtig door.

Milan, ik mis je. Wat een goed nieuws! Toevallig ben ik morgen in Parijs, want ik word geacht voorbereidingen te treffen voor het bezoek van onze minister van buitenlandse zaken. Doordat ik dit alleen doe en de regie in eigen hand heb, kan ik je gemakkelijk zien. Zie je morgenmiddag, klokslag drie uur.

Het verlangen dat wel degelijk kan worden bevredigd en ook nog op korte termijn! Zijn erbarmelijke gevoelens sloegen in één klap om en hij dronk andermaal een stevige borrel, waarna hij nu gemakkelijk kon besluiten aan het werk te gaan. Hij barstte van de energie en werkte tot laat in de ochtend, waarbij hij oprecht het idee had iets bijzonders te hebben geschreven; een soort blauwdruk voor hun samenwerking en een raamwerk voor het project zelf, en verder een paar vreemdsoortige, onduidelijke zinnen waarin pseudofilosofische teksten leken te zijn vervormd tot een merkwaardig geheel.

0. Een oase van rust

De illusie dat je als individu invloed zou kunnen uitoefenen op waar we maatschappelijk naartoe gaan, wordt langzaam maar met steeds meer zekerheid verlaten. Er is een golfbeweging richting het realistisch fatalisme, gevoed door de toenemende globalisering en kapitalisering van arbeid en aardse resources. De ‘human resource’ is nu gemeengoed en volledig acceptabel als term, evenals witte en zwarte scholen in een ogenschijnlijk andere context.

Als tegenbeweging ontstaat een nostalgische roep om anarchisme waarbij men zich volledig afkeert van het maatschappelijk toneel en dit ook nog vol-

strekt accepteert als zijnde een gegeven. De enige mogelijkheid lijkt een eiland waar men als in een oase van rust te midden van een turbulente wereld van verdeel- en heers strategieën geniet van het Zijn.

1. Hectiek van conflicten

De natuurlijke staat van conflictueuze gevechten om het bestaan wordt tot genoeg gecultiveerd en herbeleefd via het stelsel van economische vooruitgang, leidend tot een staat van ongekende gelukzaligheid voor eenieder, ongeacht haar status.

Enkele afvalligen zijn overgeleverd aan volhardende meditatie, die na intensieve, toegewijde oefening op zijn hoogtepunt kan leiden tot een oase van rust.

2. Twijfel vanaf de zijlijn

De economische en wetenschappelijke vooruitgang noopt onverbiddelijk tot een uitstralen van zekerheid en kunde conform de eisen gesteld in het kapitalistisch manifest, welke indirect al dan niet bewust door eenieder wordt gedragen via de door de conglomeraten en multinationals verspreide media-kanalen.

Twijfel wordt getolereerd, doch in de regel wordt het plausibel geacht dat gereede twijfel inferieur is aan de actieve deelname en een natuurlijk opgaan in een hectiek van conflicten.

3. Het dialectisch proces

De dialectiek van these, antithese als conflictueus proces leidend tot een alsmaar groeiende nuancering van standpunten, door hun bijzonder heldere karakter begrepen als ‘gezond verstand’, impliceert dat er geen afvalligen kunnen bestaan.

Wat rest is twijfel vanaf de zijlijn.

Hij viel als een blok in slaap en werd pas wakker na een paar ferme tikken op zijn deur. ‘Weet je dat het tijd is voor de lunch,’ riep Kees-Jan vanuit de deuropening, een glas champagne in zijn hand. ‘Het is al bijna halftwee jongen. Kom op!’

*

Milan schuifelde de lobby in. Zijn haar zat door de war en zijn ouderwetse, vale overhemd was te snel aangetrokken; iets dat ze met elkaar gemeen hadden, want in de damesbladen werd Kees-Jan steevast uitgeroepen tot slechtst geklede man van Nederland. Hij was er apetrots op.

‘Heb je nog kunnen werken aan ons project?’

‘Ik heb aardig wat werk kunnen verrichten gisteren, maar, ehm, meer in de privésfeer,’ antwoordde Kees-Jan.

‘O, met je nieuwe aanwinst Janine?’

‘Juist, jij begrijpt het! Je fabuleuze geheugen werkt nog na zoveel slapen!’ grapte Kees-Jan.

Milan glimlachte flauwtjes en zei op serieuze toon: ‘Zelf heb ik hard door- gewerkt vannacht en een raamwerk geschreven, en puur voor de hobby nog wat filosofische zinsneden. Maar vertel, hoe was het?’

‘Tja, wat zal ik zeggen.... het zal door Parijs komen, maar op de een of andere rare manier voel ik een soort van onrust, ik geloof daadwerkelijk dat ik nog naar haar verlang! Ik weet het, het klinkt allemaal volslagen onzinnig uit mijn mond, maar ten eerste is ze erg mooi, dan heeft ze van dat steile, half- lange, witblonde haar, een fotogeniek hoofdje dat, al naar gelang het uitkomt, ondeugend en uitdagend kan kijken, en daarbovenop ook nog een prachtige, sensuele stem. Ze doet me aan Jacqueline denken, misschien komt het daar wel door?’

‘Hmm, als ik jou was,’ zei Milan, ‘zou ik het een paar dagen laten rusten en dan nog eens kijken hoe je over haar denkt. Het is bekend dat binnen een pe- riode van enkele dagen copuleren de driftmatige impuls exponentieel toeneemt, waarna het mannetje zich niet enkel meer zal richten op dat ene vrouwtje maar weer als een *gezonde kegel*, zoals men dat op licht cynische toon placht te zeggen, op *alle vrouwtjes* met de potentie of de wil om *te worden gedekt* in zijn buurt. Tenminste, dit geldt voor de meeste aapsoorten.’

De bespiegelingen van mens en dier, het was een van Milans stokpaardjes. Kees-Jan vond het altijd wel vermakelijk en had meestal de neiging flink door te vragen. Nu echter had hij haast, en hij vertelde dat hij op werkbezoek ging in de stad, inspiratie opdoen voor hun project. In werkelijkheid had hij afge- sproken met zijn nieuwe vlam, op wie hij verliefd dreigde te worden. Het was niet alleen uitzonderlijk voor Kees-Jan om verliefd te worden, maar zo snel was ook nog eens een record. Wellicht was het een vergissing en had Milan gelijk, wellicht maakte de combinatie van Parijs als stad van de liefde, de gelij- kenis die Janine vertoonde met Jacqueline, zijn grote liefde die hij nauwkeurig beschreven had in zijn eerste bestseller, in combinatie met Milans ‘aap–

hypothese', dat hij zich zo vederlicht voelde? Zo zweverig en een beetje mis-selijk? Zo buiten zichzelf? Hoe kwam hij hiervan af? In Amsterdam wist hij wel wat te doen! Gewoon, met de jongens van Promo een nachtje of twee gaan stappen of, wanneer het carnaval was, een week lang feesten. Maar aan de andere kant, had hij dit overweldigende gevoel eigenlijk ooit eerder gehad?

Ze spraken af voor de volgende dag, in het grand café van hun bijeenkomsten. Kees-Jan besloot de metro te nemen richting Place de la Concorde en vandaar uit over te stappen richting Alma Marceau, zodat hij langs de Seine naar zijn bestemming kon lopen om onderweg een borrel te kunnen scoren in een of andere lokale kroeg. Hij kon er beter zo snel mogelijk een einde aan maken, haar zeggen dat hij teruggeroepen was naar Amsterdam bijvoorbeeld: hoe ging dat deuntje ook alweer van *Fifty ways to leave your lover*? Het schoot hem plotseling te binnen, en neuriënd liep hij de ondergrondse in en kocht een serie kaartjes. Superhandig zoals ze dat hier hebben geregeld, bedacht hij, en nam de met piepende remmen tot stilstand komende metro-wagon waarin hij een koppel in een innige omhelzing aan een ijzeren paal zag hangen; de beschrijving van Milan en zijn apenstreken deden hem nu heel anders naar het jonge stelletje kijken. Terwijl ze continu tegen elkaar aan vielen door de schokkende bewegingen van de metrowagon, keek het meisje naar Kees-Jan alsof ze wilde zeggen: 'Kijk, hij is helemaal van mij.' De jongen echter wierp zijn blik, wanneer hij maar even de kans kreeg en zijn vriendin er niet op lette, op een paar slanke benen die onder een strak mantelpakje vandaan kwamen. Deze beeldschone Française stond precies tegenover de jongen en gunde hem geen blik waardig, maar haar houding en manier van kleden hadden iets sensueels, iets waar weinig heteromannen tegen bestand waren. Misschien verkeerde de jongen in de toenemende fase van driftmatige impuls waar Milan op doelde, overwoog Kees-Jan; zijn meisje leek hem er één van aanpakken en niet meer loslaten, en terwijl Kees-Jans gedachten tijdens het schudden van de metrowagon, onder het geluid van de uitstekende live muziek van een slordig geklede, onverzorgde bejaarde grijsaard die op zijn gitaar met versterker zat te spelen – hij schatte hem zeker over de tachtig – naar Janine verschoven sprong hij net op tijd tussen de twee zich net sluitende wagondeurtjes naar buiten.

Het uitstappen en bovengronds geraken ging razendsnel en door de mondaine sfeer voelde hij zich totaal betekenisloos. Wat heerlijk was het toch om in Parijs te zijn, niet in de laatste plaats na dat hectische mediaoffensief dat zijn agent had verzonnen om zijn weduwnaarsboek te promoten. 'Mijn god,' mompelde hij geërgerd, 'ik moest echt in alle bladen en tot overmaat van

ramp ook nog in een paar tv-shows opdraven... gelukkig waren de voordelen er ook: de feesten van BN'ers als inspiratie voor mijn nieuwste boek.'

Langs de Seine was het aangenaam zacht voor de tijd van het jaar, een flink verschil met Amsterdam; het leek hier al zomer te worden, en er liep een prachtige vrouw met teckel precies parallel met hem op langs het water. De voorjaarskriebels staken de kop op, dus probeerde hij in zijn mavo-Frans een gesprekje te starten, maar het zag ernaar uit dat ze bang voor hem was. Hij besloot een stukje af te snijden voor zijn borrel. Het aantal mogelijkheden viel tegen, er werd vooral veel gegeten, een echte kroeg zag hij hier niet zo snel; er zat niets anders op dan een eettent binnen te gaan en aan de kleine bar een Cuba Libre te bestellen (zoals hij altijd deed bij twijfel) en met het drankje in zijn rechterhand keek hij uit het raam in de richting van het park waar het prachtige vrouwtje – hij zag nu pas dat het een schone jongedame was: een vrouw van de wereld met een chique, mondaine uitstraling – met haar hondje net de weg overstak. Ze slenterde voorbij het raam van de eettent en wandelde vervolgens zo naar binnen, naar de kleine bar, ging pal naast hem staan en stak een sigaret op, hem volkomen negerend. Tja, leer mij ze kennen, mijn voorwerk heeft natuurlijk effect gesorteerd, dacht hij geamuseerd, gaf haar een vuurtje, keek in haar donkere, groenbruine ogen en besloot het dit keer in het Engels te proberen.

'Hi, did I tell you that I am actually Dutch and on my way to meet a beautiful girl with the name of Janine? We met in Ibiza in a rather strange way, it's quite a story, want to hear it?'

'If you buy me my favorite cocktail, I will listen to your story.'

Dat was snel gebeurd, want de ober stond te wachten op zijn volgende bestelling, en dus stak hij ongegeneerd van wal over Janine en Ibiza, over zijn bestsellers, over Promo in Amsterdam; voor hij het wist zaten ze aan de vierde ronde Cuba's. Ze was een gemakkelijke gesprekspartner, hij had niet door dat ze hem het hemd van zijn lijf vroeg, en hij vertelde in Parijs te werken aan hun speciale project, hun samenwerkingsverbond van drie schrijvers... dat hij zoiets nooit eerder had gedaan... dat hij er veel zin in had omdat hij hiermee maandenlang in Parijs ondergedoken kon blijven... en uiteindelijk vertelde hij haar ook over het vreemde doel van hun project; een 'metafysische omwenteling' aanwakken. Zij bleek ook niet te weten wat dit te betekenen had, vroeg wie de andere twee schrijvers waren, en pas op dát moment herinnerende

Kees-Jan zich dat hun samenwerking geheim diende te blijven, dus besloot hij haar niet nóg meer te vertellen onder invloed van de favoriete ‘cubaantjes’, nam haar telefoonnummer en naam op, Nicolette heette ze, en maakte een afspraakje. Er bleek vanavond een fantastisch feest te worden gehouden, hij kon Janine gerust meenemen. Die optie hield hij open en voor de ingang van de tent gaf hij haar een vriendschappelijke kus op de wang, waarbij hij kortstondig haar middel pakte. Hmm, dat voelde lekker aan zo!

*

Hij besloot tijd terug te winnen door opnieuw de metro te nemen, want Janine zat waarschijnlijk al een poosje op hun afgesproken locatie te wachten. In de metro was het drukker, vrij bewegen tussen de menigte was uitgesloten en net als tijdens het carnaval in Brabant, zijn favoriete week van het jaar, werd hij er ongelofelijk geil van. Heerlijk! Waarschijnlijk door de onverwachte ontmoeting, overwoog hij. Janine sms'te dat het later werd. Dat kwam goed uit en hij wandelde goedgehumt en voldaan naar dat roestige stuk ijzer: de Eiffeltoren. De schemer viel en de gedempte straatverlichting ging aan, wat een prachtig plaatje opleverde, maar het werd ook kouder, dus trok hij de kraag van zijn flitsende kalfsleren jack hoger op. Janine zat, vrolijk zwaaiend, in haar lange beige winterjas te wachten. Ze zag er fantastisch uit en de gevoelens voor haar kwamen in alle hevigheid terug, alsof ze nooit verdwenen waren. Hij vroeg zich af wat voor kleur *string* ze droeg. Het zou hún terras worden de komende maanden, en, wat hij toen nog niet wist, hoe kon hij ook, het terras waar hij tijdens de zeiltocht noordwaarts van zou gaan dromen.

Niet veel later doken ze onder de grond, en terwijl hij nu zelf samen met Janine aan de ijzeren paal in de metrowagon hing dacht hij er onwillekeurig aan hoe het zou zijn om met de prachtige witblonde haren van Janine en de zwarte van Nicolette te spelen wanneer ze elkaar langdurend zoenden. Ineens zag hij het levendig voor zich en hij genoot van deze fantasie onder het schokken van de metrowagon, de piepende remmen, en Janine die steun zocht bij zijn middel in plaats van de ijzeren paal of de in de lucht bungelende handgreepjes. Het geluid van de metrowagon gierde door de ondergrondse gangen. Hij had Janine over de ontmoeting met Nicolette verteld, plus dat zij het was die hem uitgenodigd had voor dit feest, en ze had alleen maar ondeugend gekeken en uitgebreid geïnformeerd naar het uiterlijk van Nicolette; zozeer zelfs dat het leek alsof ze zelf geïnteresseerd was.

*

Terwijl hij, met haar aan zijn linkerarm geklemd, langs de portier liep, verwonderde hij zich over hun wel erg gastvrije ontvangst. Zouden ze hem hebben herkend? Of was zij het waarvoor ze zo gemakkelijk het poortje openden?

Het feest was modern opgezet: champagne, technohouse, art deco interieur. Kees-Jan stond net aan zijn cocktail Paris Match te slurpen en te proberen het slipje van Janine te zien door haar leliewitte, wel erg korte rokje heen, terwijl hij in zijn andere hand Nicolette's appetijtelijke, zo te voelen maatje 38, aan het testen was, toen er op zijn schouder werd getikt.

'Ha jongen! Wat doe jij hier? Leuk!'

'Kees-Jan, je vermaakt je ook al prima, zie ik?' reageerde Milan koeltjes, zag de twee dames en werd een beetje rood van opwinding. Snel nam hij een slok van zijn bier.

Net op dat moment liep er een beeldschone vrouw met prachtige lange benen en sluik blond haar achter Kees-Jan langs naar Milan; ze stak een halve kop boven hen uit, en Milan omhelsde haar waarbij zijn gezicht een kort moment in haar goed gevulde boezem leek te verdwijnen. 'Met wie hebben we hier het genoeg?' vroeg Kees-Jan belangstellend.

Milan stelde haar voor, Monique was haar naam. Een Nederlandse met een Gooi's accent, dat was gemakkelijk hoorbaar voor Kees-Jan want hij verkeerde inmiddels regelmatig in Hilversumse kringen. Ze praatten wat, het klikte goed. Milan vertelde dat hun eerste vergadering in het grand café om drie uur de volgende dag zou plaatsvinden. Hij had hard doorgewerkt aan het project en wilde enkele nieuwe concepten voorleggen. Hij vroeg maar niet opnieuw naar het voorwerk van Kees-Jan.

Het feest barstte los en om een lang verhaal kort te maken: met een fles champagne in de ene hand en in het geval van Kees-Jan twee vrouwen in de andere liepen ze rond half vier 's nachts de lobby van hun hotel Parisien binnen. De in de hotellobby aanwezige champagne was uitstekend, vond ook Monique, en zij kon het weten. Na een halfuur durende discussie met de ober over de oorsprong in verhouding tot de smaak, onder welke omstandigheden de druiven het beste konden worden geteeld, welke druivensoort waar het beste tot zijn recht kon komen en wat haar favoriete Franse wijngaard was, dronk ze samen met Milan alle soorten champagne die ze in huis hadden, en werd Kees-Jan getraceerd op een uitnodiging om Janine's slipje te verwisse-

len voor dat van Nicolette. In eerste instantie protesteerde hij hevig, pas na lang aandringen stemde hij toe. Ze hadden de grootste lol en zijn gedroomde fantasie werd werkelijkheid: blond en donker, allebei prachtig en minstens zo gek op elkaar als op hem, en dus besloot hij, op zijn kamer angekommen, de champagne nogmaals rijkelijk te laten vloeien, maar dit keer via de prachtige vrouwelijke vormen van Janine en Nicolette; zo vond hij het toch het lekkerste smaken dit jaar. Het donzen, goudkleurige setje van Janine leek niet goed te passen bij het glimmend zwarte leer van Nicolette, dus ritste hij haar strakleren topje los. Er viel een kaartje uit.

‘Dat daar nog plaats voor was!’ riep hij verbaasd, en pakte het op, maar voordat hij het in zijn geheel kon lezen griste Nicolette het uit zijn handen en zoende hem langdurig, duwde hem achterover terwijl Janine zijn linkerpols vastpakte. Hij voelde een soort gevlochten touw om zijn pols glijden en Janine fluisterde streng: ‘Stil, niet bewegen!’

De volgende ochtend nam hij snel twee paracetamol met codeïne tegen de kater, dat werkte verreweg het beste, en pakte zijn aantekeningenboekje:

Deze nacht was er een uit duizenden. Als Arabier zou ik ze met plezier aan mijn barmtoevoegen. Nb: vreemdsoortig kaartje gezien waarop geschreven stond: ‘codenaam Historie, prestige 15’

Redder in nood

Bertrand onderhield intensief contact met de Nederlandse tak van zijn mensenrechtenorganisatie, want om een goed beeld te krijgen van de problemen in Europa werd dit Nederlandse jeugdbeleid als exemplarisch beschouwd, en om deze reden had hij een paar weken geleden de presentatie van de commissie Van der Stee bijgewoond. Dit deed hij samen met Tanja; zij werkte hier als zijn lokale vertrouweling en secretaresse, waardoor het gemakkelijk was om elkaar zo nu en dan te zien in een overigens nagenoeg platonische verhouding; ze was slechts één van zijn *mâîtresses*.

De commissie Van der Stee had haar taak uitstekend volbracht en deed in een persconferentie de conclusies van het rapport onomwonden uit de doeken. Hun analyse van de situatie in de jeugdgevangenissen in Nederland gaf een helder beeld: het aantal kinderen beneden de zestien jaar die terechtkwamen in de gevangenis was met zevenenzestig procent gestegen. Bovendien zaten er nu geregeld kinderen in zonder enig strafblad, maar slechts ter bescherming van henzelf. In de samenleving, *out in the open*, liepen ze te veel gevaar om te worden opgenomen in jongerenbendes en voor de kwetsbare meisjes was de kans dat ze door een loverboy zouden worden beïnvloed en gedwongen tot prostitutie, te groot. In de gevangenis waren ze veilig. Wel was er kritiek op de gevangenis zelf, want de dubbele rij hoge hekken met daar bovenop prikkeldraad waaraan om de drie centimeter een soort scheermesje hing, deed wat te onheilspellend aan. Pedagogisch leek dit laatste onverantwoord, maar er kon weinig aan worden gedaan op het moment. De kinderverkrachters in het andere gebouw moesten nu eenmaal ook door deze corridor lopen om hun lunch te nuttigen in de gedeelde kantine.

Na afloop hielden ze een bijeenkomst in informele sfeer in zijn favoriete Nederlandse restaurant, met twee Michelin sterren, in de buurt van Wasse-naar. Het restaurant lag relatief hoog tussen een duinenrij en een klein bosgedeelte met naaldbomen en had uitzicht op de Noordzee; een veel mooiere locatie was in Nederland niet te vinden. Tijdens de bespreking van hun officiële reactie op het rapport van de commissie Van der Stee werd hij door Tanja voorgesteld aan een nieuw lid van het team. Haar naam was Claudia, een briljante Russische, die naast het vloeiend spreken van de vijf talen Frans, Engels, Nederlands, Arabisch en Russisch, het winnen van de missverkiezing in Moskou en het net missen van de kwalificatie voor de Russische turnploeg,

was gaan studeren in Boston. Na het behalen van haar MBA was ze voor een korte vakantie met een Canadese medestudente naar Montreal gegaan, een rit van 329 miles, onder andere om het meer van Saint-Louis te zien. Hier kwam ze door stom toeval in aanraking met de mensenrechtenorganisatie van Bertrand. Ze had het boek van Naomi Klein, genaamd *De shockdoctrine, De opkomst van het rampenkapitalisme*, van haar reisgenote geleend. Terwijl haar medestudente op zoek was naar een onderkomen en zij in de Chaos Bar zat te lezen, werd ze aangesproken door Steve Cleveland, zoals later bleek, het hoofd van de lokale organisatie. Ze kwamen in gesprek over het boek en raakten niet uitgepraat over de verschillen tussen Rusland en Canada en hoe anders het gemiddelde publiek uit deze landen een boek als dit zou interpreteren. Ze bleef in Canada en werd actief lid van de organisatie terwijl ze om de kost te verdienen Engelse en Franse les gaf aan Russische immigranten. Nu was ze uitgezonden om te praten over de wereldwijde crisis en de gevolgen voor de mensenrechten, maar aan Bertrand liet ze schrandere doorschemeren dat ze hier vooral graag wilde komen om hem, de grote meester en leider van de organisatie, te ontmoeten.

Bertrand had een zwak voor de soepelheid van turnsters en voor mooie vrouwen die meerdere talen vloeiend spraken; hij was niet snel geïntimideerd en op zijn hoede voor een slimme vrouw, integendeel, het wond hem mateloos op, en zo kwam het dat ze de mensenrechten in Canada en de USA bespraken, waaronder de vrijheidsbeperking van de Patriot Act, een wet die in het leven was geroepen om iedere Amerikaanse burger te kunnen controleren op hun *patriottisme* via het af luisteren van hun mobiele telefoon en het invoeren van een track-and-trace-systeem waarin alle beweging, van naar de supermarkt gaan tot het bezoeken van een theatervoorstelling, in beeld kon worden gebracht. Dit kon gemakkelijk worden geregeld via de ingebouwde chips in de creditcards, want de gemiddelde Amerikaan had zo'n elf creditcards in zijn bezit, en in veel gevallen bovendien met een negatief saldo, waarbij men het ene negatieve saldo met het ander afbetaalde. Een paar jaar eerder had Bertrand een rondreis gemaakt, startend vanuit Boston en met een groep Franse journalisten in zijn kielzog het gehele land doorkruisend, waardoor hij haar nu gemakkelijk zijn visie op de Amerikaanse cultuur kon bijbrengen; negentig procent van de bezittingen, zo sprak hij, het land stond fier bovenaan de lijst van rijkste landen ter wereld, was in handen van tien procent van de bevolking. Via het in stand houden van de illusie van de Amerikaanse droom werd dit niet alleen getolereerd, maar zelfs hartstochtelijk verdedigd door dezelfde menigte, zo verklaarde Bertrand onder het genot van

een fles Cuvée des Enchanteleurs. Zij ging hier niet nader op in en knikte alsof ze het met hem eens was. Daarna bespraken ze de ontstane situatie na 9/11. Hij was onder de indruk van haar kennis en nodigde haar uit om naar zijn verblijf in Marokko te komen, een prachtig huis met uitzicht over de baai van Tanger. Om nog meer indruk op haar te maken liet hij haar kennismaken met zijn buurman *sa majesté* Mohammed VI, de koning van Marokko, en nam hij haar mee naar Parijs. Ze waren zojuist ingevlogen; Bertrand had haar gevraagd om zich zo onopvallend mogelijk te gedragen. Ze mochten er onder geen beding blijk van geven dat ze *close* waren met elkaar.

Het was Claudia's eerste keer in Parijs en hij liet haar vergezellen door een medewerkster van het hoofdkantoor van zijn mensenrechtenorganisatie, gesitueerd in het chique negende arrondissement, tegenover de Opera; zo kon ze de stad leren kennen zonder dat het hem veel tijd kostte. De twee liepen in derdehands *Canadian outdoor* kleding door het centrum; met hun kortgeknipte haar en goedkope kleding leken ze op twee zwervende lesbiennes die geen cent te besteden hadden. Claudia was onder de indruk van de stad.

In de avond ontving hij haar in de joodse buurt, waar hij zich onbespied voelde, waar hij zich volkomen op zijn gemak voelde, en hoewel hij geen thuis kende, zou je deze buurt toch zo kunnen kwalificeren. Claudia ontdeed zich van haar Canadian outdoor-outfit en liet zich naakt in het badschuim van het bubbelbad glijden, langzaam, tot er niets meer van haar verontrustend mooie, jonge lichaam te zien was. Ze bleef slapen in zijn penthouse van 655 vierkante meter, met uitzicht op de Notre Dame, en zijn gevoelens voor haar namen toe. Alles verliep natuurlijk tussen hen, vond Bertrand, alsof het hun lotsbestemming was om bij elkaar te zijn. Alleen geloofde hij niet in het lot... tenminste, hij weigerde het lot te accepteren.

Het grand café, eerste bespreking

De zon glipte handig tussen de zware, donkere gordijnen door om Monique en Milan te kunnen wekken.

Ze besloten ergens in een lokaal cafetaria koffie te gaan drinken, maar net voordat ze de deur uitstapten pakte hij haar wederom een keertje beet en trok haar naar zich toe. Hij kon zich niet beheersen; struikelend over de champagnefles en de in het rondslingerende kleding vielen ze terug op bed. De twee eenpersoonsbedden begonnen alweer uiteen te schuiven, maar het derde hen niet; andere zaken, zoals kleding die zo snel mogelijk uit moest, gingen voor. Ze schoven het bed af en toe terug en na een uurtje of twee schrok Milan van een korte, hoge gil: de schoonmaakster stond in de deuropening, keek geschrokken naar vier verstrengelde, naakte benen, excuseerde zich en koos zo snel mogelijk het hazenpad; onverstaanbaar vloekend liep ze terug de gang in.

Hij keek op zijn reiswekker en zag dat het laat was, dus haastten ze zich naar buiten. Arm in arm liepen ze als een verliefd stelletje het hotel uit en op dat moment realiseerde hij zich plotsklaps dat dit de eerste keer was; meestal was hij terughoudender in de publieke ruimte, en een niet onaangename, angstaanjagend gevoelige rilling ging van top tot teen door zijn lichaam. Hij begon te trillen.

Monique was ruim op tijd voor haar afspraak – een diplomatenoverleg met een hoge Franse functionaris, werkzaam op het Franse Ministerie van Buitenlandse Zaken – dus ze wilde eerst gaan winkelen in Le Bon Marché, en terwijl ze innig omarmd flaneerden dacht Milan er (ondanks zijn bijzondere rillingen) serieus over na haar connecties met de ministeries van Nederland en Frankrijk te gebruiken voor het schrijversproject, maar hij besloot om zich te houden aan de geheimhouding afspraak. Ze namen afscheid en hij liep, een beetje verloren, naar zijn bestemming.

Het had in gotische letters de moderne term *Grand Café Jaffa* op het raam staan, maar de uitstraling was zeker niet modern te noemen. Het publiek, toeristisch en veelal gemengd Joods en Arabisch, zat rustig aan de humus met muntthee of rookte een waterpijp, en achter in het café werd backgammon gespeeld. De muziek was werelds en divers. Bertrand had een prachtige ruimte gereserveerd. Vanaf de tweede verdieping, die halfopen was, kon je de bar en het middenstuk van het café overzien, maar zat je genoeg afgeschermd om geen last te hebben van het rumoer beneden.

Hij nam meteen het woord: ‘Zo, Milan en Kees-Jan, welkom! Ik hoop dat jullie net zo ver gekomen zijn met de eerste opzet, maar betwijfel dat wel! Zelf heb ik erg veel, en ik mag wel zeggen zeer bruikbaar materiaal kunnen produceren en ik kan niet wachten om het jullie uit de doeken te doen, maar eerst de praktische zaken: dit is Claudia, zij werkt binnen mijn mensenrechtenorganisatie en zal notuleren. Jullie zullen geen last van haar hebben, tenzij jullie door haar oogverblindende verschijsning worden bedwelmd,’ zei hij vriendelijk en zelfverzekerd lachend.

Dat laatste leek Milan niet onwaarschijnlijk. Bertrand had er duidelijk geen gras over laten groeien, en hij kon zijn ogen amper van de strakke, zwartleren broek van Claudia’s lange benen afhouden, maar probeerde zich te concentreren op Bertrand, die een soort schoolbord voor zich had gestationeerd, een authentiek achttiende-eeuws model. Zijn ouderwetse, ribfluwelen colbert – een corduroy blazer walnut met verdikte elleboogstukken – en zijn gehele mimiek paste perfect bij de sfeer van het meubilair, en als een volleerd schoolleraar begon hij te onderwijzen over zijn eerste opzet van het project.

‘Alexis de Tocqueville en zijn compagnon Gustave de Beaumont hadden tijdens hun reis door Amerika tot tweemaal toe een gesprek met de verkozen president en met Charles Carroll; laatste overlevende van de Amerikaanse *Declaration of Independence* uit 1776. Na zijn reis schreef Alexis de Tocqueville in 1835 zijn magnum opus: *De la démocratie en Amérique*. Hij beschreef hierin een volk dat, in tegenstelling tot de Europeanen, vrijheid en verantwoordelijkheid wist te combineren. Verwijzend naar de uitspraak van Jezus – ‘Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld’ – beargumenteerde hij dat godsdienst buiten de politiek diende te blijven. Het christendom zou om deze reden, in tegenstelling tot de Islam, goed samen gaan met democratie. Om mij persoonlijk te verwittigen van de stand van zaken heb ik in 2007 de reis van Alexis de Tocqueville herhaald,’ sprak Bertrand bevlogen als immer, en vervolgde: ‘Tijdens deze reis ben ik tot de conclusie gekomen dat er van de door Tocqueville beschreven principes van gelijkheid en vrijheid niet veel meer over is. Amerika is afgegleden tot een bedenkelijk niveau. De persvrijheid is gelijk aan Birma wanneer we economische uitsluiting via het verlies van werk en inkomen gelijk schakelen aan executeren. Nu wil het toeval heren, ware het niet dat ik niet in toeval geloof, dat ik de Thora beheers. Beheersen van de Thora is iets anders dan kennen, het is een ogenschijnlijk kleine stap verder. Het is echter een stap die weinig mensen gegeven is, en ik heb deze sprong alleen kunnen maken door mijn opvoeding in combinatie met een begenadigd intelligentieniveau, en daarnaast jarenlang hard studeren; geen

filosofisch werk van allure is de dans ontsprongen: ik heb ze allemaal gelezen. De Thora als oorsprong van de moraal heeft zijn invloed laten gelden in de wereld. Door verkeerde interpretaties vanuit verschillende hoeken – politiek, filosofisch en christelijk maar ook islamitisch – is de inhoud verloren gegaan in het debat. Aldus zal de inhoud van de Thora opnieuw moeten worden verteld, maar nu in de vorm van een populaire roman die iedere consumerende burger zal aanspreken, want alleen op deze manier kunnen we van de principes uit de Thora, uiteraard zonder ze expliciet in naam te verbinden met dit eeuwenoude boek vol wijsheid en onzin, een universele moraal maken. We maken onze eigen, vernieuwde versie!’ riep hij en hief zijn handen theatraal de lucht in. ‘En dan de presentatie! De introductie van deze roman zal groter zijn dan het grootste kunstwerk ooit vertoond, door de kunst als middelpunt te nemen hebben wij de aandacht van de wereld! Natuurlijk is Parijs de aangewezen locatie,’ eindigde Bertrand monter, optimistisch en boordevol energie.

Mijn bange vermoeden bleek niet ongegrond, dacht Milan terwijl hij de kan water met zijn linkerhand omhoog hield. Tijdens het betoog van Bertrand had hij de reactie van Kees-Jan gepeild en uit zijn non-verbale bewegingen en gezichtsuitdrukkingen afgelezen dat ook hij zo zijn bedenkingen had: als rashedonist was Kees-Jan natuurlijk wars van elke religieuze inslag, zelfs wanneer het in een esoterisch jasje werd gepresenteerd... toch beoefende Bertrand wel degelijk het hedonisme in zijn privéleven (al predikte hij het niet) dus er moest een diepere betekenis liggen in zijn woorden, filosofeerde Milan, en nadat hij een slok van zijn net ingeschonken Perrier zonder koolzuur had genomen besloot hij een poging tot consensus te wagen.

‘Beste Bertrand, zoals je weet ben ik niet geheel op de hoogte van de inhoud van de Thora, maar ik vraag me af of we het kunnen rijmen met de individuele vrijheid waar wij alle drie heilig in geloven, waar wij voor door het vuur gaan. De op te lossen paradox hierin is in mijn optiek dat ieder individu recht heeft op haar autonome keuzes en het ontwikkelen van cognitieve bekwaamheden, maar dat deze keuzes en bekwaamheden alleen kunnen worden ontwikkeld mits het individu de mogelijkheid hiertoe heeft gekregen via onderwijs en opvoeding. Dit is een vorm van *meta-ethiek*, moraal om te komen tot een moraal,’ sprak Milan, en tot zijn eigen verrassing was hij nog niet klaar met zijn inbreng: ‘Ik denk dat alleen deze meta-ethiek gerechtvaardigd is als universele moraal en dat voor het overige geldt dat de moraal iets subjectiefs of individueels dient te zijn. Ideeën en intenties zijn hierbij vrij, handelingen echter gebonden aan de rechtspraak, gebaseerd op een universeel geldende, gemeenschappelijke, moraal. Deze moraal maakt bij voorkeur gebruik van de

beste benadering van de waarheid: de wetenschappelijke kennis over opvoeding en onderwijs die beschikbaar is en immer kan worden verfijnd. We dienen kortom tot een mix te komen van een bovenlaag. Deze kritische of onderscheidende moraal kan gelden als grondbeginsel waarmee huidige morele standpunten die in een bepaalde cultuur en op een bepaald tijdstip heersen, de antropologische of positieve moraal, kunnen worden getoetst. De *cultuur-moraal*, dat wil zeggen de moraal van het moment en in een context van de huidige sociaaleconomische omstandigheden, kan continu worden getoetst aan de grondbeginselen van bijvoorbeeld kind- en mensenrechten (zoals nu al gebeurt, echter volstrekt onvoldoende). Een voorbeeld is de USA. Zij volgen een ideologie waarin het doel de middelen heiligt, wat heeft geleid tot bijvoorbeeld de oorlog in Irak. Om de heilige oorlog te winnen en de veiligheid van de burgers te garanderen, worden de grondbeginselen van het recht geschonden als ware het onbeduidende stoffige regeltjes die maar het beste nooit waren vastgelegd. De weigering door de USA zich aan te sluiten bij het internationaal gerechtshof maakt het juridisch, en vooralsnog ook politiek, mogelijk hiermee weg te komen. Om onze culturele moraal te toetsen dienen we dan ook allereerst naar onszelf en naar onze bevriende naties te kijken. Zelfkritiek is een belangrijke voorwaarde: het reflexief evenwicht in Rawls zijn systeem, en zelfkritiek ontbreekt bij een ideologie of geloof waarin men slechts handelt naar de al gekende, ultieme waarheid. Alleen een ideologie van een continue zelfkritische houding waarin men blijft zoeken naar een nooit in haar geheel gekende waarheid en wijsheid, kan hier uitkomst bieden,' besloot Milan, snakkend naar adem.

Zo lang aan een stuk had hij nog nooit gesproken, waardoor hij overmand werd door een hevige dorst. Hij dronk zijn glas water in één keer leeg, waarop Claudia zo attent was bij te vullen. Milan zijn oog viel op een soort dopje in haar linkeroor. Hij vroeg waar dit voor diende. Ze leek te schrikken, herstelde zich en zei dat het steno schrijven het beste ging als ze haar linkeroor afsloot; dan kon ze zich het beste concentreren op het tegelijk luisteren en schrijven. Deze verklaring bevreesde Milan nogal.

Hij nam een slok en vervolgde: 'Mill maakt onderscheid tussen de privé- en publieke sfeer en stelt de grenzen van de wetgeving bij het schadelijk handelen: alleen wanneer de handeling schadelijk is voor een ander, mag er volgens Mill sprake zijn van overheidsingrijpen. Boven alles dient de vrijheid van het individu te worden gerespecteerd. Hierbij profiteert de samenleving van de diversiteit en individuele meningen, waarmee sprake is van utilisme met behoud van individuele vrijheid. Dit laatste lijkt nogal naïef, er dienen

toch meer voorwaarden te worden geschapen om te voorkomen dat een meerderheid de minderheid zal uitbuiten ten koste van het algemeen belang. Een belangrijk discussiepunt is dan ook in hoeverre het recht de heersende normen en waarden in de samenleving dient te volgen. In hoeverre wordt de publieke moraal nog gedekt door wetgeving wanneer de privé-vrijheid zo groot is? Of wanneer het laïcisme niet is ingevoerd als basisprincipe? We kunnen ons bovendien afvragen of er überhaupt een eenduidige publieke moraal bestaat. Is er consensus in een samenleving of is er altijd verschil van mening over wat 'goede' normen en waarden zijn? Dit laatste lijkt een reëler beeld van de werkelijkheid, waarmee het schadebeginsel van Mill als grens rechtvaardig is: wat ieder individu in haar of zijn privé-sfeer doet, is vrij, mits zij of hij anderen geen schade toebrengt,' sprak Milan met een zachte, wat aarzelende intonatie, maar inhoudelijk begon hij op dreef te raken.

Bertrand luisterde aandachtig. Voor Kees-Jan gold dit alles echter niet; hij kon zijn blik onmogelijk van de zwartleren broek en van het half opengeslagen ritsje in het zalmroze topje van Claudia afhouden. Inmiddels werd het schemerachtig; de ober kwam langs om de klassieke kaarsen aan te steken en dit was voor Kees-Jan een uitgelezen moment Milan zijn betoog te onderbreken voor het plaatsen van een bestelling.

*

Een uur eerder was er een matzwarte Audi A6 de Rue de Prestige in gereden en aan de overkant van het grand café, op huisnummer 15, was een zware garagedeur automatisch omhooggegaan. De geblindeerde A6 met kogelvrij glas was naar binnen gegleden, waarna de toegangspoort zich praktisch geruisloos had gesloten.

*

Milan sloeg de inhoud van een minuscuul klein glaasje, gevuld met een bittere kruidendrank waarvan hij de naam niet kende, achterover en ging, tot grote teleurstelling van Kees-Jan, als in een trance verder: 'Zodra een handeling in strijd komt met datgene wat er gebeurt wanneer iedereen zo zou handelen, is zij onrechtvaardig. Dit zal zo zijn in de ogen van ieder weldenkend, rationeel mens, aldus Kant. Het in gedachten omdraaien van degene die de handeling uitvoert en degene waarbij de handeling wordt verricht, maakt dat het geweten gaat spreken. Een moordenaar is altijd verantwoordelijk als redelijk

denkend mens: als *homo noumenon*, als afscheiding van het emotionele en dierlijke; schijnbaar vindt hij dat het moorden een algemene wet dient te zijn. Welnu, dat kan, en wel via de doodstraf. Echter, de vraag is of het geweten werkt zoals door Kant geopperd: is de reden dat het geweten spreekt altijd ingegeven door het proberen te bedenken hoe het zou zijn wanneer de rollen omgedraaid zijn, het *dat zijt gij* als basis, of wanneer de handeling door iedereen zal worden uitgevoerd? Kant gaat echter uit van een rechtvaardigheidsleer zoals het zou *moeten* zijn bij verantwoordelijke mensen, objectief en rationeel gezien, los van hoe het in de praktijk en in bepaalde omstandigheden vaak *is*.’

*

Het werd donker buiten, de straatverlichting was een tijdje geleden aan gegaan. Aan de overkant van het grand café bevond zich het indrukwekkende gebouw zonder logo, eigenaar: de *Global Hedge Fund Banking Management Group*. Door de grote, roetzwart marmeren stenen opbouw en het donkergroene glas zag het eruit als een ondoordringbare vesting. Op de eerste verdieping was een bijeenkomst gaande; een delegatie van acht personen zat aan een grote, ronde vergadertafel, Janine stond in directe verbinding met het oortelefoontje van Claudia terwijl Nicolette achter een laptop zat waarop ze het door Claudia geschreven steno ontving en razendsnel verving door volledige zinnen; deze tekst werd op het grote scherm geprojecteerd en met militaire precisie voorgedragen door Monique.

*

Ondertussen, in het *Grand Café Jaffa*, had Milan de slag te pakken als nooit tevoren: ‘Het geweten van romanfiguren in de boeken van Tolstoj en Dostojevski is complex en komt niet alleen voort uit een aangeboren drang naar eerlijke rationaliteit zoals Kant het voor ogen had, maar uit een mix van persoonlijk inzicht in de situatie en historie, sterke tegenstrijdige gevoelens en complexe emoties die het gevoel geven dat men *niet anders kan* dan te handelen zoals men doet. Het is daarmee meer een psychologisch en sociologisch geweten. Nussbaum geeft terecht aan dat complexe emoties niet altijd irrationeel zijn, maar ook veel kennis en ratio bevatten. De dichotomie van Kant tussen ratio en emotie is niet natuurlijk en daarmee onpraktisch; emoties zijn evolutionair, cultureel en individueel in ontwikkeling en kunnen veel zeggen over de omstandigheden waarin het lot zich heeft voltrokken. Ze zijn in veel

gevallen niet alleen oorzaak maar ook de reden van het handelen; ze bevatten *inschattingsratio*. Alleen de schadelijke handeling is strafbaar, maar de intenties dienen logisch wel een grote rol te spelen bij het bepalen van de strafmaat. Het maakt nogal wat uit of iemand gedwongen is een moord te plegen, in het leger zit, uit al dan niet begrijpelijke woede in een opwelling handelt, bijvoorbeeld na langdurig misbruik, of uiterst nauwkeurig een moord heeft beraamd. Laat ik een quote uit het belangrijkste werk van Nussbaum, *Oplevingen van het denken* geven om er nog even wat dieper op in te gaan: Nietzsche bevestigde regelmatig het romantische beeld dat lijden, ook fysiek lijden, de geest veredelt en versterkt. Hij neemt hiermee het extreme standpunt in dat het ontbreken van 'externe zaken' een test voor de geest is die hem zal louteren (stoïcijns idee). Dit standpunt duikt in het politieke denken regelmatig op en wordt ook in onze tijd niet verworpen; de in zichzelf aannemelijke gedachte dat mensen prikkels nodig hebben voordat ze ergens serieus moeite voor doen, betekent echter niet dat ze voortdurend voor hun dagelijks eten of voor hun elementaire politieke vrijheden zouden moeten vechten,' zo schrijft Nussbaum terecht. Mededogen behoeft geen medelijden te betekenen en een kleineren van de ander, wanneer we de ander met respect benaderen, als gelijke blijven zien, maar tegelijkertijd de omstandigheden en de verschillen trachten te begrijpen waarin de ander kan verkeren; verschillen veroorzaakt door beperking bij geboorte en/of door sociaaleconomische omstandigheden bijvoorbeeld; het veroordelen van mededogen en compassie als zijnde het slap toegeven aan verkeerde emoties kan worden genuanceerd. Wetenschappelijke psychologie kan dit op een zodanige manier doen dat de ander vrijheid van keuze en zelfbeschikking niet alleen kan *behouden*, maar zich hier ook sterker in kan gaan voelen,' zei Milan en goot in één keer de inhoud van een volgend glaasje absint achterover om zo zijn, voor Kees-Jan veel te lange verhaal, op gepaste wijze af te sluiten.

Milan realiseerde zich toen niet, hoe kon hij ook, dat zijn betoog enkele naïeve standpunten bevatte. Na meer studie op het gebied van psychologie, het recht, filosofie en het principe van het laïcisme, in alle rust uitgevoerd tijdens hun noodzakelijke reis, zou dit voortschrijdend inzicht alsnog tot hem komen.

Bertrand echter was onder de indruk en applaudisseerde enthousiast, waarop hij in zijn ooghoeken zag dat Kees-Jan zich dicht tegen Claudia aan had genesteld. Hij kende de reputatie van Kees-Jan en schrok, ging achter Claudia staan, boog zich over haar schouder en vroeg op charmante toon: 'Is het gelukt om dit alles te notuleren, mijn favoriete Canadees-Russische me-

dewerkster, want dit was een belangwekkend betoog, bravo!’ Vervolgens wendde hij zich tot Kees-Jan door zijn hand op zijn schouder te leggen en zei: ‘Vertel ons, vriend en één van de *drie musketiers* in dit vernuftige project van ongekende allure en betekenis, wat vind je van Milans betoog. Denk je dat er consensus mogelijk is met mijn Thora-inleiding?’

Kees-Jan verslikte zich bijna in zijn zoveelste glaasje bittere kruidendrank en nam snel een slok bluswater. ‘Claudia en heren van het uitgesproken woord, het is *magnifiek!*’ riep hij luid en met dubbele tongval, en zijn Amsterdamse accent galmde door de antieke ruimte. ‘Laten we een uurtje pauzeren onder het genot van een verkort diner. Ik roep wel even de ober,’ riep hij nog en stootte de trap af terwijl hij soepel, in één beweging, zijn mobieltje tevoorschijn haalde.

*

Aan de overkant van het café verschenen op het grote projectiescherm de laatste woorden:

... ROEP WEL EVEN DE OBER.

De acht personen rond de tafel keken elkaar verbouwereerd aan. Monique stelde voor om eten te bestellen. Dit werd gehonoreerd, waarna ze met bezeten precisie de bestellingen opnam; tegen Milan praatte ze geduldig, langzaam en liefdevol, en met een onschuldige ondertoon, nu echter ging alles in een adequaat, dwingend en razend tempo.

De voorzitter, die recht voor het projectiescherm zat, begon te spreken. ‘Heren, het moge duidelijk zijn dat onze werkgroep met de codenaam *Historie* van grote waarde is. Om onze belangen te kunnen blijven verdedigen is het, naast de meer eenduidige ingrepen zoals wij die plegen via bijvoorbeeld coups in derde wereldlanden, verregaande samenwerking met de door ons in het zadel geholpen en gehouden bewindslieden in de olierijke of strategisch gelegen staten, en het creëren van een reeks zeepbellen, – met als ultieme doel om regeringen van technocraten te installeren in zelfs de grootste democratieën op deze aardbol, Frankrijk en Nederland, de huidige politici achterlatend met de schone doch hopeloos uitgekleden taak zich als tornadojagers te richten op het bestrijden van slechts een volgende crisis – tevens noodzakelijk de creatieve samenwerking van deze drie schrijvers te ondermijnen. Als door de ene lezer

geliefd en door de andere lezer evenzo krachtig gehaat zijn zij mateloos populair binnen hun genre.

Het samenkomen van deze gezworen *publieke vijanden* en tegengestelden is levensgevaarlijk; wanneer we de drie genres en hun aanhang combineren, zo blijkt uit onze marketingtechnisch, sociaalpsychologische berekeningen, dekken zij met hun aanhang maar liefst drieënnegentig procent van het totale publieke domein! Hierin zijn hun felste tegenstanders meegerekend omdat wij natuurlijk dondersgoed beseffen dat ook zij zich uiteindelijk, via hun verwrongen, o zo menselijke manier van doen, net zo hartstochtelijk identificeren met de door hen verfoeide levensstijl. Hun aan elkaar tegengestelde karakter en morele kijk op de wereld dient verdeeld te blijven, de hokjesgeest gehandhaafd, want wanneer het publiek eenmaal massaal tot een hernieuwd inzicht komt, een metafysische omwenteling, is er geen houden meer aan: zij zal alles meesleuren in haar stroom van ongebreidelde en schier onuitputtelijke energie. Onze onaantastbare positie zal worden ondermijnd als nooit tevoren, we zullen bijkans machteloos kunnen raken!

Er ging een schok door de zaal, het woord *machteloos* maakte de deelnemers fysiek onpasselijk, en ze kregen geen hap meer door de keel, sommigen liepen rood aan.

Hij vervolgde: 'Ons ingrijpen zal in dit geval niet kunnen werken via afpersing of omkoping, het zijn *kunstenaars*. We zullen, zoals vaker het geval is, voorzichtig te werk moeten gaan. Janine, Monique, Nicolette en Claudia zijn geïnfiltrerd. Waar wij via een samensmelting van commercie en politiek tegenwoordig veelal werken met mooie jonge vrouwen – denk bijvoorbeeld aan de president van Italië of Rusland en hun immer toenemende populariteit onder mannelijke kiezers: stemgerechtigden die zich zo graag met hen identificeren wanneer zij achttienjarige naïeve fotomodelletjes te grazen nemen of in hun regeringsstaf laten opnemen – doen we dat hier nu simpelweg ook. Ons topteam van beeldschone geheimagentes zal niet alleen alles te weten komen over de plannen van de drie schrijvers, maar ze tevens volledig neutraliseren. De manipulatie van de Wil geeft ons onbeperkte macht,' eindigde hij, en zijn bulderende, onheilspellende lach vulde de vergaderzaal.

*

Op datzelfde moment, in het grand café aan de andere kant van de straat, kon Kees-Jan het niet nalaten te sms'en naar zijn meisjes. Hij stuurde het berichtje

tegelijk naar Nicolette en Janine, de trap aflopend richting de bar van het grand café.

Hoi, liefjes van me, ik heb genoten en blijf in Parijs, 'komen' jullie nog?;

Daarna pakte hij snel vier menukaarten van de bar.

*

Janine wist wat te antwoorden. Ze had dan ook een uitstekende leerschool gehad; de levenslessen van een jong meisje. Haar vader was in haar vroege jeugd omgekomen tijdens een vliegtuigongeluk: hij vloog met zijn amfibievliegtuig terug naar zijn buitenhuis in Karkkila toen hij terechtkwam in een storm, en probeerde een noodlanding te maken op het meer van Pyhäjärvi, maar dat mislukte, waarna zijn toestel voor de ogen van zijn dochter, die het vliegtuigje had horen aankomen en stond te kijken vanuit de tuin, in duizend stukjes uiteenspatte. Ze had de dag daarvoor net haar achtste verjaardag gevierd, samen met haar twee ooms. Haar moeder was op haar vierde jaar vertrokken en Janine had een uitzonderlijk sterke band met haar vader, een vader die haar dochter bovendien graag wilde grootbrengen in Finland en er alles aan deed om de voogdij te verkrijgen. En met succes. Na zijn overlijden kwam ze echter onder toezicht van haar oom Martti te staan. Zijn tomeloze aandacht en hulp oogstte veel bewondering in het dorp; het was werkelijk fantastisch om te zien, de energie die hij erin stak. Wel riep hij af en toe de hulp in van zijn vriend: Vesa.

Op haar veertiende verjaardag kreeg ze van oom Martti twee veerboottickets naar Gdańsk. Het was het cadeau waarom ze had gevraagd. Ze zouden de volgende week voor twee weken Berlijn bezoeken. Om hem zover te kunnen krijgen, had ze hem beloofd zich de gehele vakantie als zijn vriendin te gedragen (hij kon niet wachten tot ze onderweg waren). De dag voor vertrek is ze *perfectionistisch* te werk gegaan. Pas twee weken later werden Martti en Vesa als vermist gerapporteerd. Hun lichamen zijn nooit teruggevonden.

Via Gdańsk is ze naar Berlijn gereisd, waar ze werk vond bij een modellenbureau. Ze gaf zich uit voor achttien, en hoewel het bureau twijfels had over haar leeftijd werd ze direct aangenomen. Een dergelijk buitenkansje lieten ze zich niet ontglippen, want op die leeftijd was ze al beeldschoon, en bovendien werd er in de industrie steeds vaker met jonge en broodmagere modellen gewerkt; dat was niet alleen geen geheim meer, het was noodzake-

lijk om de concurrentiepositie te kunnen behouden. Daarnaast was het inmiddels mogelijk om je baby als model op te geven en een van de belangrijkste mode trendwatchers was nu een Amerikaanse van dertien jaar. Kortom: het was geen enkel probleem om te starten. Ze verdiende veel geld met haar werk als model, maar haar ambitie lag ergens anders; ze voelde een intense behoefte om mannen te versieren en ze vervolgens zo hard mogelijk te dumpen, en ze werd er steeds beter in. Om zichzelf in vorm te houden voor het modellenwerk en om stalkers van zich af te houden, ging ze ondertussen naar een vechtsportschool: aan het hoofd stond een voormalig Mossad gevechtstrainer die jarenlang in Moskou zijn boterham had verdiend als opleider voor bodyguards van de nieuwe Russische miljonairs, en via hem werd ze ontdekt en benaderd voor internationaal werk met meer spanning dan het modellenwerk kon bieden. Ze mocht bovendien, zo bleek tijdens de eerste oriënterende gesprekken *mannen verleiden*. Op deze manier werd haar hobby haar werk, trainde ze zich in gevechtstechnieken en leerde vier talen vloeiend spreken. Als witblonde Scandinavische werd ze momenteel voornamelijk ingezet binnen de Zuid-Europese zakenwereld. Zelf genoot ze intens van de aandacht die ze kreeg, van de spanning en sensatie in het werk, maar toch vooral van dat ene moment: de vertwijfelde, paniekerige blik op het gezicht van het mannelijke slachtoffer. Ze stuurde behendig de volgende sms terug:

Ha Kees-Jan! Wacht jij maar af, stouterik, misschien hoor je morgen meer van ons.

*

Eenmaal de trap terug naar de met donker houtwerk en antieke meubelen ingerichte ruimte overwonnen, plofte Kees-Jan op de leren chesterfield bank en nam nog een Oost-Europees drankje. Die waren vooralsnog het beste van alle sterke specerijdranken ter wereld, daar hadden ze dit goedje uitgevonden, dacht hij, geamuseerd naar de vele lege, minuscule glaasjes turend. De ober stond klaar en Bertrand nam het initiatief en bestelde voor Claudia en zichzelf Tajines; een Arabisch visgerecht, alleen verkrijgbaar voor minimaal twee personen, gecombineerd met een fles Marokkaanse wijn: L'Excellence de Bonassia. Milan en Kees-Jan gingen samen voor humus, gevolgd door falafel met bier uit de Elzas. Tijdens het eten schoot Kees-Jan iets te binnen.

‘Zeg jongens, hoewel ik natuurlijk niet zo belezen ben moet ik ineens denken aan iets wat ik ben tegengekomen in een boek, mogelijk was het in een esoterische roman van Coetzee, misschien in *De alchemist* of zoiets... Of was

het van Paul Coelho? Er werd in ieder geval verwezen naar het werk van ene Erich Fromm, ik ben toen eens het een en ander gaan opzoeken en kwam uit bij een soort humanistische benadering zonder religie, ik weet het niet... intuïtief heb ik zo'n idee dat dit wat zou kunnen zijn. Hebben jullie wel eens iets van hem gelezen?’

Verbaasd deinsde Milan achterover.

‘Een interessant idee wat je daar oppert... Fromm heb ik hoog zitten, het is een stuk diepgaander dan het gemiddelde esoterische gebrabbel. Uiteraard gaan we het werk van Fromm niet herhalen, maar we kunnen het mogelijk gebruiken. Mijn voorstel is om individueel te gaan werken de komende vier weken en elkaar dan opnieuw te treffen voor een tweede bijeenkomst,’ besloot hij en keek verwachtingsvol naar Bertrand.

‘Akkoord heren, ik ken Fromm natuurlijk, maar ik zal het herlezen. We gaan eens kijken of we er iets mee kunnen aanvangen wanneer we het combineren met wat we vandaag hebben ingebracht. Ik stel voor om de volgende keer op exact dezelfde locatie, in deze ruimte, af te spreken. Claudia, wil jij de notulen binnen twee dagen doorsturen, inclusief een datum en tijd voor onze tweede bijeenkomst? Rest mij het glas te heffen op onze nobele *drie musketiers* samenwerking!’

Milan herhaalde in gedachten Bertrands laatste zin waarbij hij het woord ‘musketier’ verving door ‘Don Quichot’.

Ook Kees-Jan pakte zijn bier en stond op om te proosten, en terwijl hij zijn glas tegen dat van Milan sloeg, keek hij naar buiten, naar de overkant van de straat. Zijn oog viel, zonder dat bij hem een lichtje ging branden, op het imposante en hermetisch afgesloten bouwwerk met het marmeren bord waarop in *century gothic* letters gebeiteld stond: HUISNUMMER 15.

De tweede bespreking

Monique

De laatste woorden verschenen op het projectiescherm en Monique las ze zo nauwkeurig mogelijk voor:

... INCLUSIEF DATUM EN TIJD VOOR ONZE TWEEDE BIJEENKOMST.

De voorzitter stond op en sprak de vergadering toe: ‘Ook u krijgt deze datum en tijd voor de tweede bijeenkomst tijdig door, inclusief de notulen. Monique, bedankt voor het voorlezen van de tekst.’

Ze knikte onderdanig en sloot haar ogen. Haar gedachten gingen alweer uit naar Milan, naar haar *prooi*, en dat vond ze eigenlijk best opmerkelijk. Dat komt vast doordat het zo’n uitdaging is iets bij hem te ontfutselen, wuifde ze haar gevoelens naar de achtergrond.

‘Geachte genodigden, laten we deze drie schrijvers niet onderschatten. Het lijkt allemaal onschuldiger dan het is, er schuilt een groot gevaar in dit project. We hebben een grondige risicoanalyse laten uitvoeren voordat we u verwittigden en uitnodigden voor onze werkgroep, daar kunt u van op aan!’

Monique liep langs Janine en hoorde haar via de headset vertellen dat alles goed doorgekomen was. Ze liep verder, langs de ronde tafel. Bij het inschenken van het wijnglas van de Franse gedelegeerde Strauss werd ze plotseling stiekem tussen haar benen gegrepen, terwijl hij haar zeer hoffelijk en beleefd vroeg zelf ook iets te drinken, en ze overwoog ter plekke zijn arm te breken, lachte vriendelijk en verleidelijk terug, bedankte voor het aanbod en grifde het in haar geheugen hem terug te pakken wanneer de gelegenheid zich voordeed.

Zijn uiterlijk leek sterk op een gedelegeerde van een eerdere werkgroep, bij de National Treasure Department in New York. Ze zag de beelden voor zich en glimlachte voldaan. Hij wilde zich zo graag laten commanderen door een mooie meid in SS-uniform. Haha, wat een sukkel was dat. Het filmpje dat ze anoniem op YouTube had laten plaatsen was door alle grote tv-stations opgepikt. Een gênante vertoning (die niet het einde van zijn carrière betekende, het was een Nederlander). Deze Franse gedelegeerde is daar ook vast voor te porren, mijmerde ze, trouwens, wie niet van de heren aan tafel? Je weet zo iets nooit precies van tevoren, bedacht ze, terwijl ze haar Louis Vuitton tas dichtdeed. Gelukkig werd de vergadering afgerond, want Monique verheugde

zich op het brainstormen over hoe ze hun targets te grazen zouden gaan nemen: er was genoeg te bespreken.

Ze begaf zich naar de gewelfde kelder waar de geblindeerde Audi op haar stond te wachten; de chauffeur zat al achter het stuur, binnen luttele seconden scheurden ze met piepende banden de garage uit. Het deed haar aan thuis denken, zo'n luxe auto met uitstraling, de mensen op straat, het aanzien, de blikken vol ontzag gemengd met angst of afgunst; zeker wanneer ze besloten het blauwe zwaailicht te gebruiken en hier en daar een stukje over het trottoir reden, of wanneer ze door rood licht scheurden. Ze passeerden een fontein en maakten een extra rondje, een klein kindje kon nog maar net op tijd door haar moeder worden opgepakt voordat ze zou worden verpletterd. Haar speelgoedbeestje, een dolfijntje, overleefde het niet en knalde via de voorruit zo de fontein in. De chauffeur sjeesde vervolgens toeterend de hoek om. Heerlijk! Ze kreeg een flashback van haar ouderlijk huis en zag de oprit met het standbeeld waaromheen het brede grindpad slingerde op haar netvlies verschijnen. Hier was ze vele malen met de Bentley Arnage van pa slippend tot stilstand gekomen na een paar rondjes Jan Pieterszoon Coen.

Drie straten vòòr Rue de Rivoli stapten Janine en Nicolette uit. Om te vermijden dat ze in het openbaar met elkaar werden gezien liet Monique zich verder rijden, tot op de hoek van de Rue Royale en de Rue Saint-Honoré. Ze wandelde langzaam door Les Trois Quartiers om de nieuwste diamanten armbanden te bewonderen voordat ze in de lobby van hun Hôtel de Vendôme aan de bar plaatsnam, liet zichzelf een welverdiende White Lady inschenken en instrueerde de ober er een extra scheutje Cointreau in te doen. In haar ooghoeken had ze Nicolette en Janine in de lobby zien zitten, dus sms'te ze hen simultaan:

Een afstandelijke toast op ons succes de komende maand.

Het antwoord liet niet lang op zich wachten:

Proost! Tot over twee uur in de kamer van Janine. ps: Claudia is verhinderd, ze moest met Bertrand mee, er was iets urgents.

Eenmaal boven gekomen wilde ze meteen het bad vullen. Echter, toen ze vluchtig een blik uit het raam wierp zag ze, het was puur toeval, een knappe jongen op een bankje in het park gebiologeerd naar haar hotelraam staren. Ze glimlachte, en terwijl ze hem aankeek verwijderde ze tergend langzaam haar

strakke outfit. Het wond haar op hem zo gebiologeerd te zien turen. Ze draaide half om, zette haar been op de bedrand en maakte haar jarretels los, waarna ze de nylonkous oprolde en haar hoofd vooroverboog. Ze voelde haar lange haar op haar been vallen, schudde een beetje met het hoofd en keek hem nog eens aan, nu tussen haar wilde donkerblonde haarbos door. Hij bloosde, het was nog een onschuldige jongen, en een moment twijfelde ze of ze hem zou wenken. Er was tijd genoeg en ze had wel zin in een verzetje.

Hij telde de verdiepingen en liep naar de achteringang van het hotel. Ze deed haar kamerdeur open en gooide één van haar zwarte nylonkousen op de grond, liet zich precies twintig minuten oraal bevredigen, waarna ze hem adviseerde nooit meer in de buurt te komen tenzij hij een doodswens had, ging rustig in bad en genoot na.

Precies op tijd klopte ze op de deur, twee verdiepingen hoger in de andere vleugel van het gebouw, en omhelsde haar twee jonge collega's. Janine had heel attent haar tomatensap en favoriete salade klaargezet, waardoor Monique sterk de indruk kreeg dat ze een wit voetje aan het halen was. Het had weinig nut, daar was meer voor nodig, maar ze liet Janine graag in de waan dat het haar verder bracht binnen de organisatie. Nicolette en Janine zaten innig dicht tegen elkaar aan toen ze vroeg: 'Hoe vorderen jullie met Kees-Jan?'

'Het gaat uitstekend, hij wil ons zo snel mogelijk weer zien,' antwoordde Nicolette vrolijk. 'En we hebben een vermoeden waarom dat zo is,' giechelde ze, en ineens kreeg Monique het gevoel dat ze met een paar middelbare schoolmeisjes aan het overleggen was in plaats van haar collega's van het consortium. Ze besloot hen er onmiddellijk op aan te spreken: 'Als uitverkoren professionele, extreem streng getrainde geheimagentes had ik ook niet anders verwacht,' zei ze met een ferme stem. 'Goed gedaan! Hoe schatten jullie de kansen in om hem verliefd te laten worden?'

Haar collega's herstelden zich.

'Het ziet er veelbelovend uit. We gaan gewoon door op deze weg en proberen zoveel mogelijk informatie los te krijgen,' antwoordde Nicolette op zakelijke toon. 'Hij heeft alleen nog niet veel losgelaten over het project. Hoe vorder jij met Milan?'

Na een korte aarzeling besloot ze zonder zich in te houden antwoord te geven: 'Bij Milan heb ik vooralsnog niet zoveel aan mijn natuurlijke charme en diplomatieke omgangsvormen als bij mijn vorige targets,' vertelde ze verrassend eerlijk, 'het gaat gestaag beter. Ik heb er veel voorwerk in gestoken binnen te komen, maar ik krijg nog geen volledige hoogte van zijn werkwijze. Veel contact loopt via e-mail. Bovendien is zijn server een vesting, het con-

sortium komt er niet doorheen, en hij is, om een lang verhaal kort te maken, erg achterdochtig en beweegt zich liever niet in de publieke ruimte. Maar ik ben binnen, hij begint gek op me te worden.’

‘Een flinke uitdaging, zo te horen,’ riep Janine.

‘Zeker, maar niet iets dat ik niet kan bolwerken,’ zei Monique resoluut. Zwakte tonen kon ze zich nu eenmaal niet veroorloven, en net op het moment dat ze de strategie voor de komende maand wilde doornemen kreeg ze, volledig afgeschermd en beveiligd via het C4ISR-netwerk, een laatste sms van Claudia:

“Ben naar Jemen, meer info volgt.”

Vox in Zuid-Spanje

In trance gebracht door zijn favoriete rode wijn – de tweede fles stond, met via de flessenhals naar beneden lopende wijnsproten en ook nagenoeg leeg, keurig naast de eerste – schreef hij enkele puntnotities:

4. De illusie van een toenemend zelfbewustzijn

Via de opstijgende en opzweepende werking van de door de conglomeraten aangewakkerde en in stand gehouden dialectiek verkrijgt men een euforisch besef van richting. In hoeverre zich hierin een ongekend doel schuilhoudt, is nog omstreden, maar stemt hoopvol. Het verlangen naar oneindige erkenning zorgt voor een permanente staat van activiteit, teneinde te voldoen aan de wens van de Opperzuster. De mate van het algemeen bewustzijn lijkt sterk toe te nemen, slechts enkelen herkennen hierin de illusie van een groeiend zelfbewustzijn via het dialectisch proces.

5. Psychologie van het individu

Als omgekeerde richting binnen het hegeliaanse stelsel is echter wel degelijk een weg te herkennen welke na afpeiling van de hegeliaanse schilstructuur tot zijn kern inzicht kan verschaffen in het juiste pad van verlichting. Een terugkeer naar het individueel bewustzijn als zijnde eindig. Uiteindelijk zal deze tegenbeweging resulteren in een werkelijk kennen in plaats van het koesteren van de illusie van een toenemend zelfbewustzijn.

6. Real life

Logisch gedesoriënteerd door de voortdurende stroom van real life karakters in de gestuurde en ongestuurde media identificeert men zich meer en meer met deze acteurs. De personificatieprocessen kunnen in het ergste geval leiden tot een schizofreen gevoel van onwerkelijkheid en waanvoorstellingen en een op een zodanige manier geuit sterk verlies van de Einzige geest, dat men natural born columbine killers wordt. Ook hier is sprake van psychologie van het individu.

Het ging niet zo goed met Milan. Hij stopte met schrijven en las de vreemdsoortige teksten punt voor punt terug. Daarna las hij ze in omgekeerde volgorde, van punt zes terug naar nul.

Vox sprong uit zijn mandje dat voor het grote raam stond – met een prachtig uitzicht op de subtropisch groene tuin en de Middellandse zee – en liep eerst kwispelend de gang in en vervolgens naar zijn schrijftafel, waar hij de *El País* voor de voeten van zijn baas neergooide. Milan aaide over zijn kop en schuifelde naar het grote raam, deed de zware schuifdeuren open en ging de tuin in, pakte een stok uit het gras en gooide deze zo ver mogelijk weg. Vox was vitaal genoeg en rende er levendig achteraan. Een stukje lager, beneden op het strand, blafte een Duitse herder, waarna een klein potig vrouwtje commandeerde stil te zijn. De herder reageerde meteen, het was een goed getrainde hond. Vox gromde lichtjes, pakte de stok en liep naar zijn baas.

Gisteravond laat had Milan het nieuws vernomen via een journaliste die hem opbelde en confronteerde met indringende vragen over het boek van zijn moeder, wat hij ervan vond dat zij alles publiekelijk uit de doeken deed over zijn verleden, waarom hij niet heeft meegewerkt aan het boek, al was het bijvoorbeeld maar om een weerwoord te geven, hoe het kwam dat zijn moeder zo meedogenloos over haar zoon sprak, en meer van dat soort confronterende vragen. Het voelde als een mes in zijn rug, deze niet geautoriseerde biografie. Ze wilde hem schijnbaar terugpakken, of misschien had hij zich in de pers wel te negatief uitgelaten over hun slechte verstandhouding; ze was nu eenmaal onberekenbaar. Hij had meteen het eerste vliegtuig geboekt om zich terug te trekken in zijn buitenverblijf te Laguna del Portil; dezelfde donkere nacht nog vloog hij naar Sevilla, nam vanaf het vliegveld de eerste taxi voorhanden en liet zich door het bedrieglijk ruwe landschap transporteren: vóór zes uur was hij thuis.

Nu ja, thuis... Hij voelde zich er nooit echt helemaal op zijn gemak. Het vrijstaande huis lag er prachtig bij, met een fantastisch uitzicht op het strand en de zee, en het was bovendien van alle gemakken voorzien, maar hij voelde zich er soms nét iets te alleen. Andere keren genoot hij van de stilte en de bruisende zeegeluiden en koesterde hij deze verlatenheid juist. Het was een beetje een dubbel gevoel; er miste iets.

Om er zeker van te zijn dat hij geen journalist tegen het lijf zou lopen was hij halsoverkop, en zonder iemand te verwittigen, vertrokken, want in Parijs kon hij ze niet ontwijken; na zijn succesvolle romans en zeker na zijn rechtszaak – aangespannen door vier Frans islamitische organisaties, enkele moskeeën in Parijs en Lyon en verscheidende mensenrechtenorganisaties (niet de eigenzinnige organisatie van Bertrand, die steunde hem wel degelijk) – had hij steeds meer moeite zich publiekelijk te vertonen. De rechtszaak was weliswaar glansrijk gewonnen, maar dat hielp hem niet zich vrij en onbespied

te voelen. Als de media je in het vizier heeft is er geen ontkomen aan, had hij somber moeten constateren. In de rechtszaal had hij duidelijk gemaakt dat het hem niet om de gelovigen zelf ging, en niet om de islam in het bijzonder, maar om *alle* monotheïstische religies (het christendom, het jodendom en de islam). Allen zijn nu eenmaal gebaseerd op geschriften vol ‘teksten van haat, hel en verdoemenis’, had hij nog duidelijk gezegd. Met de islam had hij niets, hij dacht er zelfs nooit aan, het interesseerde hem domweg niet. Het mocht niet baten. Het was ook niet door deze toelichting, expliceerde de rechter, maar door de literaire vrijheid van iedere burger in Frankrijk, door de *vrijheid van meningsuiting*, dat hij werd vrijgesproken.

Nu echter was hij, meer nog dan tijdens deze rechtszaak, verward. Het boek van zijn moeder, vol verzinsels over zijn verleden... wat doe je hier tegen, wat kun je beginnen tegen dit soort publieke leugens? Leugens die iedereen maar wat graag wilde geloven. De machteloosheid maakte hem woedend. Nee, het was beter om nu alleen te zijn met Vox en zich toe te leggen op zijn werk. Hij had Sofie geïnstrueerd om het gehele oeuvre van Fromm te zenden, en haar kennende zou het vanmiddag al arriveren met express post, bedacht hij, terwijl hij vanaf zijn schrijftafel meewarig uitkeek op de ruime living met de moderne, open keuken en via de glazen schuifpui naar buiten, de weelderige tuin in, waar de vegetatie schrikbarend snel haar opmars maakte.

Vox lag in zijn mand te kauwen op de stok. Hij nam een dubbele espresso, ging aan de slag en schreef allereerst een uitgebreide brief aan Bertrand voor hun op handen zijnde correspondentie uitgave (over zijn visie op *ondraaglijke onzekerheid*), waarna hij het niet kon nalaten verder te werken aan zijn vreemdsoortige puntnotities. Voor punt zeven en acht noteerde hij het volgende:

7. Psychologische landschappen

De psychologische landschappen zijn uitermate complex en divers van aard en worden alleen dan begrepen wanneer er een grondige analyse plaatsvindt van het individu in zijn maatschappelijke en historische context waarbij zijn beperkte vrijheid wordt verdisconteerd in een alomvattend psychologisch model van geboorte t/m het nu, en waarin gecontroleerd wordt voor het individueel maatschappelijk functioneren in al zijn ‘normaliteit’.

Sommigen noemen dit ook wel het karakter van reallife.

8. Normaliteit

Duidelijk is inmiddels dat de tijdsfactor een grote rol speelt bij de psychologische analyses. Normaliteit is tijdsgebonden en wanneer deze